Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

OORSPRONG

DER

NEDERLANDSCHE VLAG.

Digitized by Google

Digitized by Google

OORSPRONG

DER

NEDERLANDSCHE VLAG.

Digitized by Google

RB.23.b.493

Digitized by Google

OVER DEN OORSPRONG

DER

NEDERLANDSCHE VLAG,

DOOR

M.R *J. C. DE JONGE,*

SUBSTITUUT ARCHIVARIUS VAN HET RIJK.

IN 'SGRAVENHAGE EN TE AMSTERDAM,
BIJ DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

1831.

Digitized by Google

6333558

Digitized by Google

Sedert eenen geruimen tijd mij bezig houdende met de zamenstelling eener Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen, van welke de voltooijing en uitgave alleenlijk door de tijdsomstandigheden zijn vertraagd geworden, vestigde ik van zelf mijne aandacht op den oorsprong van de Nederlandsche vlag, aangaande welken zeer verschillende gevoelens bestaan. De heldendaad, door VAN SPEIJK bedreven, en de manhaftige wijs, waarop onze Zeemagt in het algemeen de eer dezer vlag, gedurende de kommervolle dagen, welke wij beleven, gehandhaafd heeft, wekten mijne belangstelling omtrent dien oorsprong nog meer op, en ik voelde mij gedrongen om, ware het mogelijk, dit duistere en betwiste geschiedkundige punt op te helderen. Ik durf mij vleijen, ofschoon niet dan na langdurig onderzoek en vele vruchtelooze pogingen, daarin geslaagd te zijn, en het is in dat vertrouwen, dat ik den uitslag aanbiede van mijne

Digitized by Google

nasporingen aan mijne landgenooten, aan wie nevens mij de voorvaderlijke Vlag uiterst dierbaar is.

Er bestaat een gevoelen, hetwelk vrij algemeen, ook hier te lande, bijval vindt, en hetgeen door sommige Fransche schrijvers als stellig zeker wordt vooruitgezet, dat de Nederlandsche vlag haren oorsprong uit *Frankrijk* ontleent. Dit gevoelen wordt op tweeërlei wijze voorgedragen. Sommigen beweren, dat zij door Koning HENDRIK IV aan Nederland geschonken is; anderen daarentegen zeggen, dat dezelve kort na de afzwering van FILIPS II, tijdens het verblijf van den Hertog van Anjou hier te lande, of wel na den dood van Prins WILLEM I, toen over het opdragen van de Souvereiniteit dezer gewesten met het Fransche Hof onderhandeld werd, door Koning HENDRIK III zou gegeven zijn. Laten wij zien, welk van deze beide gevoelens, want een derzelve kan slechts waar zijn, geloof verdient; dan wel, of geen dier gevoelens op goede gronden rust.

Zoo als gezegd is, vindt het gevoelen, dat Nederland zijne vlag aan HENDRIK IV zou verschuldigd zijn, ook hier te lande vrij algemeenen bijval. Doch eene meening, hoezeer dan ook bij velen bestaande, is in geschiedkundige aangelegenheden niet voldoende; dezelve, zal zij eenige waarde bezitten, moet op historische bewijzen gegrond zijn. En deze ontbreken tot staving van het geopperde gevoelen geheel en al. In geen onzer vroegere of latere geschiedkundige werken wordt van den Franschen oorsprong der Neder-

Digitized by Google

landsche vlag gewag gemaakt; zelfs vindt men omtrent dien oorsprong geene de minste melding. Slechts dezer dagen is door enkele schrijvers in vlugschriften (*) dat gevoelen vooruitgezet, en nog wel alleen op de getuigenis van hedendaagsche Fransche schrijvers, die aan hunne Natie met een zeker welgevallen de eere der instelling van de Nederlandsche vlag toeëigenen. En wat aangaat degenen, die geen schrijvers zijn en dat gevoelen aankleven, gelijk zulks door velen in de laatste maanden geschied is; deze voeren daarvoor geene bewijzen aan, en hunne meening steunt alleen op hooren zeggen. Men ziet hieruit, dat aan dit hier te lande vrij algemeen verspreide gevoelen alle geschiedkundige gronden ontbreken, waarom ik ook niet aarzele hetzelve te verwerpen, tenzij afdoende bewijzen daarvoor worden bijgebragt.

Er zijn twee Fransche schrijvers ter mijner kennisse gekomen, die niet slechts beweren, maar op stelligen toon verzekeren, dat Koning HENDRIK IV aan de Nederlanders hunne vlag gegeven heeft. De eerste dier schrijvers is DAMPMARTIN, die in het door hem, in den jare 1799, te Berlijn uitgegeven werk over de gebeurtenissen der Fransche omwenteling, welke onder zijne oogen zijn voorgevallen

(*) Bijvoorbeeld door den Heer BRUINING in het versje: *Les Hollandais;* doch deze Schrijver heeft mij gezegd, dat het aldaar door hem vooruitgezet gevoelen alleen rust op de getuigenis van den Heer DE CARRION NISAS den jongeren, in de noten achter de Fabels van den Baron DE STASSART aangehaald, over wien ik nader zal spreken.

Digitized by Google

(*), dit gevoelen vooruitzet; de laatste is DE CARRION NISAS de jongere, in een klein geschrift, hetgeen den titel draagt van: *Overzigt over den toestand der openbare vrijheid in Frankrijk, gedurende de onderscheidene geschiedkundige tijdperken* (†). Beide zeggen uitdrukkelijk, dat de Nederlandsche vlag van HENDRIK IV afkomstig is; doch het gezag van den jeugdigen DE CARRION NISAS doet hier niets af, daar het duidelijk blijkt, dat hij, ofschoon door hem hiervan niets gezegd wordt, de zinsneden betrekkelijk den oorsprong der Nederlandsche vlag bijna woordelijk uit het werk van DAMPMARTIN heeft afgeschreven. Ik zal mij dus niet bezig houden met hetgeen hij beweert, te onderzoeken, maar mij alleen bepalen tot den eerstgenoemden schrijver.

Deze schrijver, sprekende van den oorsprong der Fransche driekleurige vlag, welken hij reeds in de eerste helft der vijftiende eeuw meent te ontdekken, besluit zijne gezegden met de navolgende bewoordingen: « Toen de Hollanders, na-
« dat zij tegen Spanje waren opgestaan, besloten,
« alle betrekkingen met de Mogendheid, die hen

(*) *Événemens qui se sont passés sous mes yeux pendant la révolution française*, ouvrage dédié au feu Roi de Prusse. 2 vol. in 8°.

(†) *Coup d'oeil sur l'état de la liberté publique en France aux diverses époques de l'histoire.* Een uittreksel uit dat werkje, betrekkelijk den oorsprong der Nederlandsche vlag door de zoogenaamde gift van HENDRIK IV, vindt men in de aanteekeningen, achter de Fabels van den Baron DE STASSART.

Digitized by Google

« verdrukte, af te breken, achtten zij het eenen « pligt, de keuze van de vlag, welke zij vervol- « gens zouden voeren, aan HENDRIK IV over te « laten. Deze uitmuntende Vorst, die hun zoo ge- « trouwelijk en opregt bijstand had geboden, gaf « daarop de Fransche kleuren, welke van toen af « steeds van de schepen der Staten-Generaal ge- « waaid hebben. « De banden van vriendschap, » « voegde de Koning, toen hij den Nederlanders « deze vlag schonk, er bij, « zullen zonder twij- « « fel naauwer worden toegehaald, zoo lang de « « republikeinen voor hunne oogen zullen heb- « « ben een voorwerp, hetwelk strekken zal « « tot herinnering aan de krachtdadige en veel- « « vuldige diensten, welke Frankrijk hun bewezen « « heeft, en waardoor hetzelve het bestaan van « « hunne vrijheid heeft verzekerd. » »

Ik zoude hier in een breedvoerig onderzoek kunnen treden over de gegrondheid van het gevoelen van DAMPMARTIN wegens de oudheid der Fransche drie kleuren, welke hij van de Oriflamme, de witte Kornet en de blaauwe koninklijke Standaard afleidt, en waarmede hij onder anderen in verband brengt de kleuren van het wapen der stad Parijs. Doch daar dit punt eigenlijk niets ter zake van de Nederlandsche vlag doet, en hier alleen de vraag is, of HENDRIK IV waarlijk die vlag gegeven heeft, zal ik mij daarmede niet bezig houden. Ik zal zulks te minder doen, omdat de hooge ouderdom der drie Fransche kleuren

Digitized by Google

voor wederlegging zeer vatbaar is, en in Frankrijk zelve tegenspraak gevonden heeft, waar sommigen beweerd hebben, dat de omwentelingsvlag geene, zelfs niet de geringste betrekking tot de drie boven vermelde oude standaarden heeft, en alleen eene uitvinding der revolutie is. Dat wij ons derhalve alleen bepalen tot het onderzoek, of HENDRIK IV, zoo als DAMPMARTIN met vele omstandigheden beweert, aan de Nederlanders hunne vlag heeft geschonken.

Volgens den franschen schrijver, zou HENDRIK IV aan de Nederlanders, op derzelver verzoek, de vlag gegeven hebben, « nadat zij tegen Spanje « waren opgestaan en besloten hadden alle be- « trekkingen met de Mogendheid, die hen ver- « drukte, af te breken »; hetgeen door DE CARRION NISAS aldus wordt voorgedragen, dat de Nederlanders de keuze der vlag aan HENDRIK IV overlieten, toen zij zich tot eenen onafhankelijken Staat wilden vormen.

Er biedt zich geen beter en natuurlijker verstand van deze woorden aan, dan dat de Nederlanders dat verzoek zouden gedaan hebben, toen zij, met volkomen afschudding van het Spaansche juk, op het punt stonden, FILIPS II af te zweren en zich tot een vrij volk te verklaren. Maar deze gewigtige gebeurtenis heeft, gelijk bekend is, reeds in den jare 1581 plaats gehad, *acht* jaren *vóór* dat HENDRIK IV den Franschen troon beklommen heeft, en terwijl hij niet onder den naam

Digitized by Google

van den vierden HENDRIK, maar onder dien van HENDRIK III de heerschappij slechts over Navarre voerde. En hoe is het dan mogelijk, dat Koning HENDRIK, die op dat tijdstip in Frankrijk zelf nog geen het minste aandeel aan het bestuur had, en voor wien zelfs, daar 's Konings eenigste broeder, de hertog van Anjou leefde, het uitzigt op de troonsopvolging niet bestond; hoe is het dan mogelijk, zeg ik, dat Koning HENDRIK, eens aangenomen de gegrondheid der redenering van DAMPMARTIN wegens den oorsprong der drie Fransche kleuren, in dat tijdperk, aan de bewoners dezer landen, naar aanleiding dier Fransche kleuren, de tegenwoordige Nederlandsche vlag zou hebben verleend, en wel voornamelijk met de bedoeling, om daardoor de banden van vriendschap tusschen Nederland en Frankrijk, waarvan hij geen Koning was en over hetwelk hij toen niet kon vermoeden, immer het gebied te zullen voeren, naauwer toe te halen?

Maar zal men zeggen, misschien heeft HENDRIK IV de Nederlandsche vlag als Koning van Navarre geschonken.

Het blijkt uit echte stukken, dat er naauwe staatkundige en godsdienstige betrekkingen tusschen den Koning van Navarre en deze landen bestaan hebben; dat er dikwerf wapenen van hier naar zijn rijk gezonden werden; dat hij aan deze gewesten meermalen ondersteuning verleende; dat sommige Nederlandsche vrijbuiters met zijne bestelbrieven

Digitized by Google

voorzien waren, en dat zelfs aan hem vergund werd, een Admiraliteitshof in de stad Sluis op te rigten, ten einde aldaar over het regtmatig nemen van prijzen door zijne oorlogschepen en kapers te vonnissen. Doch dit alles bewijst alleen, dat er naauwe betrekkingen tusschen den Koning van Navarre en de Nederlanders bestaan hebben, maar geenszins, dat deze laatste van hem hunne vlag verzocht en verkregen hebben. Hierbij komt, dat dezelfde staatsstukken, die deze bijzonderheden mededeelen, een diep stilzwijgen in acht nemen omtrent het geven der vlag, iets dat van zoo veel hooger belang voor het Zee-wezen en den Koophandel was; ja dat in alle andere gelijktijdige en zelfs latere bescheiden niets deswege wordt aangetroffen.

Behalve dit alles, maken geen der beide aangehaalde schrijvers gewag van het geven der Nederlandsche vlag door koning HENDRIK, als bestuurder van *Navarre*, in welk koningrijk hij ook niet den titel van HENDRIK den *vierden*, maar dien van den *derden* droeg; zoodat het niet wel zijn kan, dat HENDRIK de *vierde*, als zoodanig, de Nederlandsche vlag geschonken heeft. Er bestaan verder geene getuigenissen, die voor dit gevoelen pleiten, noch er is iets, dat tot het aannemen van hetzelve aanleiding kan geven. Gemeenlijk dragen de vlaggen de kleuren van het wapen desgenen, van wien zij haren oorsprong ontleenen, gelijk zulks met veelvuldige voorbeelden

Digitized by Google

zou kunnen bewezen worden. De Nederlandsche vlag zou bij gevolg, wanneer zij van HENDRIK, als koning van *Navarre* afkomstig was, de kleuren van *Navarre* moeten voeren. Dan in het wapen van dat rijk wordt noch het wit, noch het blaauw dier vlag gevonden, en hetzelve bestaat enkel uit een rood schild, voorzien van eene gouden of gele keten; zoodat alle overeenstemming tusschen hetzelve en de Nederlandsche vlag ontbreekt.

Bij het gemis van bewijzen, bij het ontbreken zelfs van de waarschijnlijkheid, kunnen wij derhalve gerustelijk vaststellen, dat de Nederlandsche vlag haren oorsprong niet verschuldigd is aan HENDRIK, koning van *Navarre*, evenmin als zij van dien Vorst, vóór hij tot den Franschen troon geroepen was, op andere wijs afkomstig is.

Doch misschien moeten de gezegden van DAMPMARTIN, dat koning HENDRIK IV de Nederlandsche vlag geschonken heeft, toen de bewoners dezer gewesten besloten hadden, *alle betrekkingen met de Mogendheid, die hen verdrukte, af te breken*, in andere woorden, toen zij zich onafhankelijk wilden verklaren, niet bepaaldelijk tot het tijdpunt der afzwering van FILIPS II gebragt worden, maar daaraan een ruimere zin worden gegeven, en wel zoodanig, dat deze woorden aldus moeten verstaan worden, dat de Nederlanders hunne vlag van HENDRIK IV verzocht en ontvangen hebben, nadat hij reeds den Franschen troon

Digitized by Google

had beklommen, en terwijl zij nog steeds den kampstrijd tegen Spanje voerden, ter volkomene bevrijding van het vaderland en ter bevestiging der onafhankelijkheid van hunnen nieuwen Staat. — Er is niets, dat zich tegen deze ruimere verklaring verzet, ofschoon zij niet beantwoordt aan den eigenlijken zin der woorden van den Franschen schrijver. Doch zoo wij die verklaring aannemen, hetgeen ik gaarne doe, dan moet noodwendig de Nederlandsche vlag ingesteld zijn na de maand Augustus des jaars 1589, toen HENDRIK IV den Franschen troon beklommen heeft, daar, bijaldien dezelve vroeger bestond, die Koning dezelve onmogelijk na zijne verheffing kan gegeven hebben.

Er zijn thans nog aanwezig eenige fraaije en kostbare tapijtbehangselen te Middelburg, die op last der Staten van Zeeland, tusschen den jare 1591 en 1599 vervaardigd zijn, en die nog in onze dagen de vergaderzaal der provinciale Staten van dat gewest versieren. (*) Deze tapijten, welke door een' inwoner van Middelburg, JAN DE MAECHT geheeten, gemaakt zijn, stellen de luisterrijke wapenfeiten voor van de dappere Zeeuwen in de eerste jaren van den kampstrijd tegen Spanje; onder anderen, de zegepraal, door den Admiraal

(*) Men zie over deze Tapijten: *De Provincie Zeeland*, door J. DE KANTER, PHZ., en J. AB. UTRECHT DRESSELHUIS, bl. 79 en vervolgens. De opgaven wegens de daarop voorkomende vlaggen, zijn mij goedgunstig toegezonden door den Heer Mr. S. DE WIND, subst. Prokureur des Konings te *Middelburg*.

Digitized by Google

EEUWOUT PIETERSE WORST, in den jare 1573 behaald, en de roemrijke overwinningen, welke de Admiraal LODEWIJK VAN BOYSOT voor Lillo en Bergen op Zoom, in den jare 1574 heeft bevochten.

Op deze tapijten, die voor de kennis der gesteldheid van het Zeewezen in dien tijd, van het hoogste belang zijn, komt de Nederlandsche vlag veelvuldige malen voor, waardoor het zeker is, dat die vlag, toen deze tapijten vervaardigd werden, algemeen hier te lande was aangenomen; ja waardoor wij met eenigen grond mogen vermoeden, dat dezelve reeds van de eerste tijden van den opstand tegen Spanje in gebruik is geweest. In het laatste geval vervalt de stelling, dat HENDRIK IV, nadat hij den Franschen troon had beklommen, de Nederlandsche vlag zou geschonken hebben.

De veelvuldigheid, waarmede de Nederlandsche vlag op deze tafereelen voorkomt, doet er reeds aan denken, dat, toen deze tapijten vervaardigd werden, die vlag niet nieuw, maar reeds eenen geruimen tijd in gebruik moet geweest zijn; daar het algemeen bekend is, hoe bezwaarlijk door alle tijden heen, de Nederlanders nieuwigheden, vooral van zulk eenen belangrijken aard als de vlag, aannamen. Dit verflaauwt reeds het gevoelen, dat HENDRIK IV de Nederlandsche vlag, in de eerste jaren na zijne troonsbestijging, zou geschonken hebben. Maar bovendien, is het te denken, dat de kunstenaar, die een inwoner van Middelburg

Digitized by Google

was, en dus met alles wat het Zeewezen betrof, mag verondersteld worden zeer bekend geweest te zijn; die in de voorstelling der schepen en andere voorwerpen, in de daad eene verwonderlijke naauwkeurigheid aan den dag legt, en die bijna zeker leefde ten tijde, dat de zeeslagen, waarvan hij de afbeeldingen bearbeidde, geleverd werden; is het te denken, zeg ik, dat deze kunstenaar aan de Nederlandsche schepen andere vlaggen zoude gegeven hebben dan zij waarlijk in die zeeslagen gevoerd hadden; dat hij dezelve zou versierd hebben met vlaggen, die gansch nieuw en omtrent twintig jaren na het gebeurde eerst in gebruik waren geraakt? Is het te denken, dat de Staten van Zeeland, op wier uitdrukkelijken last, op wier kosten en onder wier oog deze tapijten vervaardigd zijn geworden, zulks zouden hebben toegestaan; dat zij dit zouden hebben kunnen of durven doen, hoewel nog zoo vele zeelieden leefden, die aan deze gevechten deel genomen en zich daarin met roem overladen hadden? Een anachronismus van dezen aard kan naauwelijks vermoed worden.

Dan, hoe veel waarschijnlijkheid deze tapijtwerken reeds opleveren, dat de Nederlandsche vlag reeds vóór HENDRIK IV bestond, en zij dus niet door dezen Vorst, als Koning van Frankrijk kan gegeven zijn, is het bijgebragte niet voldoende, om het geopperde gevoelen met volle zekerheid te wederleggen. Hiertoe behooren andere bewijzen.

Op den zilveren beker, in den jare 1590, aan

Digitized by Google

den manmoedigen EVERT HENDRIKSEN, stamvader van het heldengeslacht der EVERTSEN, door de Staten van Zeeland geschonken (*), komt duidelijk vier malen de Nederlandsche vlag voor op het schip, waarmede die beker is versierd. Dezelve was dus reeds in het genoemde jaar in gebruik, en HENDRIK IV, zoo hij haar na zijne beklimming van den Franschen troon aan deze gewesten had geschonken, zou zulks sedert Augustus des jaars 1589, en dus binnen het jaar na zijne verheffing hebben moeten doen. En herinneren wij ons nu den hagchelijken toestand, waarin Koning HENDRIK zich in dat jaar, ja zelfs nog drie volle jaren daarna bevonden heeft; herinneren wij ons, hoe de Ligue met al hare woeste voorstanders hem bestreed en in het naauw bragt; hoe PARMA van zijne zijde hem bestookte; hoe de binnenlandsche aangelegenheden, ja de veiligheid van zijn' eigen' persoon, en de handhaving en uitbreiding van zijn gezag, al zijne inspanningen vorderden, al zijne dagen en uren wegnamen: kunnen wij dan redelijker wijze gelooven, dat Koning HENDRIK, te midden van zoo vele en zoo zware bemoeijingen, en te midden van zulke dreigende gevaren, zich zou bezig hebben gehouden met het ontwerpen en schenken eener vreemde vlag?

Hoe afdoende dit bewijs zou zijn, wanneer wij

(*) Zie denzelven afgebeeld in mijne *Levensbeschrijving van* JOHAN en CORNELIS EVERTSEN.

Digitized by Google

er geene meer stellige bezaten, behoeven wij ons daarmede niet te vergenoegen, dewijl er nog andere, volkomen zekere bewijzen zijn, die voldingend uitmaken, dat HENDRIK IV de Nederlandsche vlag, na zijne beklimming van den Franschen troon niet kan gegeven hebben.

Wij vinden die, vooreerst, in den gedenkpenning, welke in Zeeland, en hoogstwaarschijnlijk op last der Staten van die provincie, geslagen is, ter gedachtenis van de vernieling der Spaansche Onoverwinnelijke vloot in den jare 1588 (*). Op dezen penning, die ontegenzeggelijk alle kenmerken draagt in dien tijd vervaardigd te zijn, komt de Nederlandsche vlag duidelijk voor; waaruit wij mogen en kunnen afleiden, dat HENDRIK IV de Nederlandsche vlag, als Koning van Frankrijk, aan deze gewesten niet heeft gegeven, en dat dezelve reeds bestond vóór hij tot die waardigheid is verheven.

Doch er zullen er mogelijk zijn, die zich met dit bewijs niet vergenoegende, zullen beweren,

(*) VAN LOON, *Nederl. Hist. Penningen*, D. I, bl. 392, eerste penning. In deze afbeelding ziet men de Nederlandsche vlag op een der schepen, doch veel duidelijker komt dezelve op verscheiden schepen voor, in een uitmuntend exemplaar, berustende op het Koninklijk Kabinet van Penningen. Ik wil hier nog bijvoegen, dat ik meen op den penning, geslagen bij gelegenheid van het ontzet van *Leijden*, in den jare 1574, (Zie VAN LOON, D. I, bl. 194 en 195,) insgelijks de Nederlandsche vlag op eene der galeijen te zien; doch daar die niet geheel duidelijk is, durf ik dezelve niet tot bewijs aanhalen.

Digitized by Google

dat deze penning één of twee jaren later en dus na de verheffing van Koning HENDRIK kan gemaakt zijn. Ter wederlegging van deze zwarigheid, diene een tweede ontwijfelbaar en in allen deele afdoende bewijs, ontleend uit een gelijktijdig Staatsstuk. — Op den 26 November des jaars 1587, gaf de Raad der Admiraliteit van Zeeland, bij twee onderscheidene besluiten, bevel aan de Equipagiemeesters te Vlissingen en Vere, om te doen vervaardigen een aantal vlaggen van zekere soort van doek, *van de coleuren, oraenge, blanche ende bleu, in drij velden, om dezelve vlaggen te gebruijcken op de schepen van oorloge* (*). Deze bevelen werpen alle gronden voor de afkomst der Nederlandsche vlag van Hendrik IV, als Koning van Frankrijk, ten eenen male omver, daar uit dezelve onwedersprekelijk blijkt, dat die vlag reeds vóór de komst van dien Vorst tot den Franschen troon aanwezig was. Dat de vlaggen toch, hier bedoeld, geene andere dan de Nederlandsche zijn, zal nader worden aangewezen.

Ik zoude ter wederlegging van het gevoelen van DAMPMARTIN en DE CARRION NISAS nog een vroeger en niet minder gewigtig bewijs kunnen aanvoeren; doch het gezegde zal, zoo ik vertrouw, voldoende zijn. Liever zal ik van dat bewijs gebruik maken bij de toetsing van het

(*) *Oorspronkelijk Register der Notulen van genoemde Admiraliteit*, van 11 Junij 1584 tot 28 Junij 1590, berustende in het Archief van het Departement van Marine alhier.

Digitized by Google

tweede gevoelen omtrent den oorsprong der Nederlandsche vlag van Koning HENDRIK III, waartoe ik terstond zal overgaan, na nog kortelijk te hebben onderzocht, wat, daar het thans bewezen is, dat de Nederlandsche vlag niet van HENDRIK IV afkomstig is, aanleiding tot dat vrij algemeen verspreid gevoel kan gegeven hebben.

Het is niet wel mogelijk deze vraag met volle zekerheid te beantwoorden, daar de bron, waaruit dat gevoelen ontsproten is, bezwaarlijk kan worden opgespoord. Er komt evenwel in de geschiedenis ééne omstandigheid voor, waaruit zeer denkelijk dat gevoelen is ontstaan, waaruit het althans te verklaren is.

Een geest van onderneming had de Nederlansche kooplieden beginnen te bezielen, sedert de veiligheid des Vaderlands door den voorspoed der wapenen van Prins MAURITS was verzekerd geworden, en de vrijheid der zee door de nederlaag der Onoverwinnelijke vloot was gewaarborgd. Deze spoorde hen aan, niet slechts de aloude betrekkingen uit te breiden, maar ook nieuwe met tot hiertoe weinig of niet bezochte volken aan te knoopen. Dit laatste was bepaaldelijk het geval met het Turksche rijk, waarvan de Nederlanders tot op dien tijd uitgesloten waren geweest, zoo wegens de ver verwijderde ligging van dat rijk, de onveiligheid der Middellandsche zee en het verschil van godsdienst en zeden, als, en wel voornamelijk, uit hoofde van den naijver der Fransche en En-

Digitized by Google

gelschen, in het bijzonder der laatsten. De genegenheid tot en de welwillendheid van Koning HENDRIK IV voor de ingezetenen dezer landen, baanden hun in den jare 1598 den weg tot dat rijk. Door zijne voorspraak en zijnen invloed wist hij te bewerken, dat de regerende Sultan in het genoemde jaar aan de Nederlanders vele voorregten en handels vrijheid vergunde. Evenwel waren die voorregten en handelsvrijheid niet onbepaald, maar aan onderscheidene voorbehoudingen en voorwaarden onderworpen, van welke eene der meest opmerkingwaardige was, en die voor ons doel van gewigt is, dat de Nederlandsche schepen alleenlijk in het Turksche rijk zouden mogen handel drijven *onder de banier of vlag, en in den naam van den Koning van Frankrijk.* (*)

Deze omstandigheid kan en zal, naar mijn inzien, tot het gevoelen aanleiding hebben gegeven, dat de Nederlandsche vlag door koning HENDRIK IV, op derzelver verzoek, aan de inwoners dezer gewesten geschonken is. Veel ten minste is er, dat hiervoor pleit. Immers schijnt dat gevoelen, hetwelk door geen' vroeger Nederlandsch schrijver geopperd is, en dat alleen in de laatste dagen in eenige Nederlandsche vlugschriften, enkel op het gezag van nieuwere Fransche schrijvers is vooruitgezet, in *Frankrijk* zijnen oorsprong genomen

(*) VAN METEREN, XIX boek, p. m. 423 en 424, waar de hoofdinhoud van het door den Sultan verleende octrooi voorkomt.

Digitized by Google

te hebben. En hoe onnaauwkeurig men in dat rijk met de geschiedenis der buitenlandsche volken, bepaaldelijk met die des Vaderlands bekend is, weet elk een. Is het niet waarschijnlijk, dat men aldaar de gunst, welke koning HENDRIK voor de Nederlanders, op derzelver verzoek, bij de Verhevene Porte verwierf, en waardoor zij sedert den jare 1598 tot op het sluiten van een afzonderlijk verdrag met den Sultan in den jare 1612, onder den standaard of de vlag van de Fransche koningen op het Turksche rijk, op den Archipel en verdere aan de Porte onderworpen landen handel dreven, verward heeft met het geven van de algemeene Nederlandsche vlag door koning HENDRIK, en kan daaruit het gevoelen niet ontstaan zijn, dat die koning deze vlag heeft geschonken? Dit aannemende is het in zekere opzigten waar, hetgeen DAMPMARTIN, en in deszelfs navolging DE CARRION NISAS zegt, dat koning HENDRIK IV aan de Nederlanders de Fransche kleuren gaf; daar dit alsdan betrekking heeft tot het verlof, om met de Fransche vlag op Turkije handel te drijven; terwijl in dien zin dan ook tevens zeer wel verklaard kan worden het gezegde, hetwelk die schrijvers aan dezen Vorst in den mond leggen, namelijk, dat de banden van vriendschap naauwer zouden worden toegehaald, wanneer de Nederlanders aanschouwden een voorwerp (de vlag), hetwelk hun de talrijke diensten zou herinneren, die Frankrijk voor het bestaan hunner

Digitized by Google

vrijheid had bewezen. Deze woorden, eens toegegeven dat de koning dezelve in de daad gesproken of geschreven hebbe, zijn zeer toepasselijk op de Fransche vlag, welke door de Nederlanders is gevoerd geworden in hunnen hoogst belangrijken handel op Turkije; een' handel, die weldra een der hoeksteenen van den algemeenen Nederlandschen handel en van het Nederlandsche fabrijkwezen werd. Want deze vlag kon en moest hun telkens, wanneer zij naar of van den Archipel hunne met rijkdommen beladen schepen aan of terugbragten, herinneren, dat zij den toegang tot het Turksche rijk aan hunnen beschermer, koning HENDRIK IV, verschuldigd waren; eene weldaad, welke door den voorspoed en het leven, die zij in deze gewesten veroorzaakte, krachtdadig medewerkte tot bevestiging der vrijheid van het Vaderland.

De voorstanders der Fransche omwenteling, want tedien tijde schijnt het gevoelen omtrent den alouden oorsprong der driekleurige Fransche, en aangaande de Fransche afkomst der Nederlandsche vlag voor het eerst aan het licht te zijn gebragt, hebben waarschijnlijk van deze omstandigheid gebruik gemaakt, om aan hunne nieuwe en in den beginne weinig geachte banier meerderen luister bij te zetten. Die driekleurige vlag was, naar hetgeen zij beweerden, niet slechts meer dan drie eeuwen bekend, maar zij was het daarenboven, die den oorsprong had gegeven aan de roemrijke Neder-

Digitized by Google

landsche vlag, welke door eenen TROMP, door eenen DE RUYTER en zoo vele andere zeehelden gevoerd was geweest. Dit denkbeeld had iets aanlokkelijks, en was zeer geschikt om het aanzien der driekleurige vlag te verhoogen. En mogen wij daaruit niet veronderstellen, dat de Franschen van dat oogenblik af den Franschen oorsprong der Nederlandsche vlag, ik zeg niet verzonnen, maar door onnaauwkeurige berigten, verwarring van denkbeelden en overdrevene zucht voor hunnen nieuwen standaard bedrogen, afgeleid hebben van hetgeen wegens het voeren der Fransche vlag was bepaald geworden, toen koning HENDRIK IV voor de bewoners dezer gewesten handels vrijheid en andere voorregten in het Turksche rijk had verworven?

Gelijk gezegd is, zijn er sommigen, die den oorsprong der Nederlandsche vlag niet toeschrijven aan HENDRIK IV, maar aan deszelfs voorganger, HENDRIK III, welke die vlag aan de bewoners dezer gewesten zou geschonken hebben, na het afzweren van den Spaanschen koning FILIPS II, en wel ten tijde, dat de opperheerschappij dezer landen aan deszelfs broeder, den hertog van Anjou was overgedragen, of wel eenigzins later, na den dood van prins WILLEM I, toen de souvereiniteit van de vereenigde gewesten aan koning HENDRIK werd aangeboden. Dit gevoelen rust op geenerlei gezag, en niet één binnen- of buitenlandsch schrijver wordt tot staving van hetzelve bijgebragt. Ook

Digitized by Google

is het mij onbekend, dat ergens in eenig gedrukt werk daarvan melding wordt gemaakt. Degenen, die dat gevoelen zijn toegedaan, schijnen hunne meening alleenlijk op de navolgende tweeledige redenering te gronden:

1. Toen de verbonden gewesten, bij of na de afzwering van FILIPS, zich tot eenen vrijen Staat verklaard hadden, moesten zij eene nationale vlag aannemen, of, indien zij er al eene bezaten, degene, die zij tot hiertoe bezeten hadden, veranderen, gelijk zij dit met hunne zegels gedaan hadden. Daar het van belang was, om alle binnenlandsche twisten te voorkomen en om aanzien en luister aan de nieuwe vlag bij te zetten, dat die vlag door een' onpartijdig en verheven persoon gegeven werd, wendden zich de Staten-Generaal, of, in derzelver naam, prins WILLEM I tot koning HENDRIK III, met wien deze gewesten reeds sedert lang in naauwe betrekking stonden, en van wien zij, na aan den hertog van Anjou het hoogste bewind over deze landen was opgedragen, bescherming en onderstand hoopten, en verzochten aan dien monarch, dat het denzelven behagen mogt, aan de bewoners dezer gewesten, thans door de afzwering van Spanje een vrije Staat geworden, eene vlag te schenken, aan welk verzoek koning HENDRIK gereedelijk voldeed.

2. De tweede redenering komt hierop neder: Toen Prins WILLEM I, in Julij des jaars 1584,

Digitized by Google

moorddadig van het leven was beroofd, prins MAURITS aan het hoofd van den Raad van State was geplaatst, de nood van het Vaderland elken dag aangroeide, en men, als het eenige reddingsmiddel, de opdragt der souvereiniteit aan HENDRIK III bij de hand nam; toen, bij die gelegenheid was het, dat aan dien Vorst het verzoek tot het verleenen eener vlag, of eener nieuwe vlag gedaan is, en dat hij, met overleg van prins MAURITS, van wien de oranje kleur zou ontleend zijn, de Nederlandsche vlag schonk, waartoe koning HENDRIK de Fransche witte en blaauwe kleuren verleende.

Hoe eenvoudig en natuurlijk deze redeneringen schijnen, zijn zij evenwel niet meer dan redeneringen, omdat, zoo als gezegd is, alle geschiedkundige bewijzen daaraan ontbreken. Bovendien doen zich tegen dezelve, wanneer wij haren inhoud nader toetsen, nog vele bezwaren op, van welke ik enkele zal opnoemen.

Er wordt beweerd, dat dezelfde noodzakelijkheid, die er in de afschaffing der zegels bij de afzwering van Spanje lag, ook voor het veranderen der vlag bestond. Dan, waarom zou de vlag, bijaldien 's konings wapen, of andere kenteekenen van FILIPS II daarin niet voorkwamen, niet zeer wel hebben kunnen behouden worden, daar de vernietiging der zegels alleenlijk geschiedde uit hoofde de naam en het wapen van den Spaanschen koning daarin gevonden werden? Maar daar-

Digitized by Google

enboven kon en moest zulk eene verandering van vlag moeijelijkheden te weeg brengen, welke bij de afschaffing van 's konings zegel zich niet opdeden, en die daarom zoodanig eene verandering onraadzaam maakten. Of meent men, dat de zeelieden, die onder de vlag, welke sedert het begin van den opstand tot aan de afzwering, dat is, gedurende ongeveer dertien jaren gevoerd was; want ontwijfelbaar hebben onze zeelieden in die jaren eene afzonderlijke vlag gehad: meent men, zeg ik, dat de zeelieden, die onder die vlag zoo vele heldendaden hadden bedreven, die daarmede zoo veel tot bevrijding van het vaderland hadden verrigt, die onder en voor dezelve hadden geleden en gestreden, zich niet zouden verzet hebben, om die vlag, welke door al deze mannelijke bedrijven nationaal was geworden, te verwisselen voor eene andere, wat meer is, voor eene, die van eenen vreemden Vorst werd geschonken, wiens standaard genoegzaam op zee onbekend en ongeacht was.

De staatkundige betrekkingen met de hooghartige en spoedig beledigde Engelsche Koningin ELISABETH, maken het ook onwaarschijnlijk, dat een verzoek, gelijk dat om de vlag, gedurende het leven van WILLEM I aan den Franschen Koning HENDRIK III zal gedaan zijn. Naauwelijks toch is het te denken, dat die Stadhouder, wellig de grootste en voorzigtigste, zeker een der grootste en voorzigtigste Staatslieden van zijne

eeuw, zulk een verzoek aan Koning HENDRIK zal gedaan hebben, en daardoor zich en het vaderland zal blootgesteld hebben aan het misnoegen en den naijver der Engelsche Koningin, op wier vriendschap en bescherming hij steeds zoo hoogen prijs stelde.

Hier komt nog bij, dat de opperheerschappij van den Hertog van Anjou in de vereenigde gewesten, bepaaldelijk in de aan zee gelegene provincien Holland en Zeeland, slechts onder zekere bepalingen is erkend geworden; dat Prins WILLEM voortdurend in beide deze gewesten met de hooge overheid gedurende het bewind van dien Hertog is bekleed gebleven, en dat de Fransche invloed aldaar altijd onbeduidend en flaauw is geweest. Is het, onder zulke omstandigheden te denken, dat men, met aflegging der eigene vlag, zich tot eenen vreemden Vorst zal hebben gewend, om eene nieuwe, onbekende vlag te verwerven, die bij het Zeewezen, dat bolwerk der vrijheid van Holland en Zeeland, misschien eene groote ontevredenheid kon veroorzaken?

En wat betreft het vragen der vlag aan HENDRIK III, na het afsterven van Prins WILLEM, de staat van zaken was in dat tijdsgewricht zoo onzeker, en het tijdsverloop tusschen dat afsterven en de aanknooping der onderhandelingen met *Engeland* over het opdragen der opperheerschappij aan ELISABETH zoo kort, dat het naauwelijks te vermoeden is, dat deze zaak alstoen haar beslag zal

Digitized by Google

gekregen hebben. Al hetgeen wegens de aanbieding der opperheerschappij aan HENDRIK III verhandeld is, zoowel als dat wat daarmede in verband staat, wordt in het breede bij de Geschiedschrijvers of in de Staatsstukken van dien tijd opgeteekend gevonden, doch niets wordt daarin aangetroffen van het verzoeken en het geven der vlag. Had men toen nog geleefd in de eerste tijden van den opstand, toen in 's lands aangelegenheden groote verwarring heerschte; het zoude niet vreemd zijn, dat staatsstukken en geschiedschrijvers deswege een diep stilzwijgen in acht namen. Doch sedert het sluiten der Unie van Utrecht, was in 's lands bestuur eene meerdere geregeldheid gekomen, en werden vooral de onderhandelingen met vreemde Mogendheden naauwkeurig ten papiere gebragt. En zou dan in deze stukken, welke volledig tot ons gekomen zijn, geen woord gemeld zijn van eene zaak van dat gewigt, gelijk het verkrijgen der vlag van den Franschen Koning, die voor de Zeemagt en voor den uitgebreiden Handel van het grootste belang was? zouden ten minste geschiedschrijvers, zoo als VAN METEREN, BOR, HOOFT en anderen, daarvan geen gewag hebben gemaakt?

De voorgedragene redeneringen, behalve dat zij op geene geschiedkundige gronden rusten, leveren dus, op zich zelve beschouwd, weinig waarschijnelijkheid op, dat de Nederlandsche vlag, hetzij vóór

Digitized by Google

hetzij na den dood van Prins WILLEM I, door Koning HENDRIK III. zou geschonken zijn; ja wij zouden, bij gebrek van nadere bewijzen, veeleer uit dezelve besluiten, dat deze vlag niet van dien Vorst afkomstig is. Doch er zijn bewijzen voor handen, uit welke voldingend kan aangetoond worden, dat de Nederlandsche vlag haren oorsprong niet aan HENDRIK III verschuldigd is. Die vlag bestond reeds *vóór* de komst van den Hertog van Anjou; zij was reeds *vóór* de afzwering van FILIPS II aanwezig, en is hoogstwaarschijnlijk, om niet te zeggen ontwijfelbaar ontstaan tijdens het uitbreken van den opstand tegen Spanje. Aan geenen vreemden Vorst is Nederland die roemrijke vlag verschuldigd, maar de Stichter derzelve is de Grondlegger der Nederlandsche vrijheid, de nooit genoeg geprezen Prins WILLEM I. Tot het betoogen dezer waarheid ga ik thans over.

Regtstreeksche bewijzen voor den tijd wanneer, of liever voor het jaar waarin, en de wijze waarop de Nederlandsche vlag door den Grondlegger van het Gemeenebest is ingesteld, bestaan er niet. En geen wonder; de hagchelijke toestand, waarin deze Vorst en alle ingezetenen en het geheele Vaderland zich in de eerste tijden van den opstand tegen Spanje bevonden, verklaart het gemis van zoodanige bewijzen, en zal het onderzoek naar dezelve waarschijnlijk overbodig maken. Intusschen zijn er evenwel zulke af-

Digitized by Google

doende getuigenissen wegens den oorsprong dier vlag, dat wij, naar mijn inzien, voldingend hare afkomst kunnen aantoonen.

Dezelve komen voor in een klein, bijkans onbekend boekje, mij toevallig in handen gevallen, waar drie regelen, zonder voordacht ter nedergesteld, gelezen worden, welke in verband gebragt met andere berigten, een helder licht over deze zaak verspreiden. Dit boekje draagt den titel van: *De blijde ende heerlijke Incompste van Mijnheer Franssois van Vranckrijck, des Conincks eenich broeder, bij Godts genade Hertogh van Brabant, van Anjou, Alensson, Berri etc., in sijne zeer vermaerde stad van Antwerpen*, gedrukt bij *Christoffel Plantyn*, met privilegie van genoemden Hertog, te Antwerpen, in den jare 1582, zijnde het jaar der plegtige intrede van dien Vorst binnen die stad.

In het eerste gedeelte van dit boekje, wordt bij wijze van Inleiding, de inscheping van den Hertog van Anjou in Engeland, zijn overtogt uit dat rijk naar Zeeland, zijn verblijf in dat gewest en zijn vertrek van daar naar Antwerpen beschreven. In het tweede gedeelte worden zeer uitvoerig voorgedragen de plegtigheden en feesten, welke bij de inhaling en huldiging van den Vorst in Antwerpen hebben plaats gehad.

Ik zal mij niet ophouden met omtrent die plegtigheden en feesten in bijzonderheden te treden, en mij alleen bepalen tot de zaak, waarvan hier

Digitized by Google

de rede is, namelijk, de Nederlandsche vlag. Deswege leest men op bl. 17, dat de Hertog zich, na al het bezienswaardige op het eiland Walcheren bezigtigd te hebben, en onder anderen, wegens den slechten toestand der wegen, met Prins WILLEM I, den Hertog van Leycester, een aantal andere aanzienlijke personen en verder gevolg, langs den zeedijk van Vlissingen naar Middelburg gewandeld te zijn, zich met de zijnen inscheepte en naar Antwerpen onder zeil ging. *Sijn Hoocheijdt*, leest men vervolgens, *werdt gevoerdt in een schip ganschelijck geschildert met sijne verwen ende ghetal van vlagghen en de wimpelen met de wapenen van Anjou: d'andere*, te weten de Nederlandsche schepen, die vier en vijftig in getal waren, *met heur ghewoonlicke wimpelen, die den Spaingiaerden groote vrees plegen aentejaeghen, met des Princen van Orangien coleuren.* Met welk verhaal overeenstemmen de woorden, voorkomende in de beschrijving der feesten, bij denzelfden PLANTYN in hetzelfde jaar 1582 in de Fransche taal uitgegeven, en die aldus luiden: *Son Alteze estoit portée par un navire peint entièrement de ses couleurs, avec nombre de flagues et panonceaux aux armes d'Anjou: les autres avec leurs pannonceaux ordinaires, tant redoubtez des Espaignols; les dits panonceaux aux couleurs de Monsieur le Prince d'Orange;* voegende BOR, die kennelijk een van deze beide geschriften gevolgd heeft, bij het woord *wimpelen*,

Digitized by Google

waarmede de Nederlandsche schepen versierd waren, het woord *vlaggen* (*).

Uit deze plaats leeren wij het navolgende:

1. Dat ten tijde van de komst des hertogs van Anjou hier te lande en van zijne aanvaarding der heerschappij, dat is, in den jare 1582, de Nederlanders reeds eene *eigene* vlag hadden; waardoor de twijfeling, of de Nederlanders vóór het opdragen van het bewind aan dien Vorst al of niet eene afzonderlijke vlag bezaten, ganschelijk wordt uit den weg geruimd; eene vlag, die onderscheiden was van die des Hertogs, en welke zij, niettegenstaande hij tot Souverein dezer landen was verkozen, bleven voeren.

2. Dat die eigene, afzonderlijke vlag hunne *gewone vlag* was, dat is, met andere woorden, dat die vlag degene was, welke zij vóór de komst van den hertog gemeenlijk voerden. De *gewone*, dus geene nieuwe Vlag, maar die zij reeds sedert jaren voerden. Doch sinds welk eenen tijd was die vlag de gewone vlag der Nederlandsche oorlogschepen, is de vraag, die zich hier van zelf opdoet. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, moeten wij ruim eene eeuw in de geschiedenis opklimmen.

Tot aan de regering van de Hertogen Filips en Karel van Bourgondie bemoeiden de Vorsten, die het gebied over deze landen voerden, zich

(*) Bor, Nederl. Oorlogen, D. 2, p. m. 297.

Digitized by Google

weinig met het Zeewezen, en werden de schepen gemeenlijk door de koopsteden of door bijzondere personen ten oorlog of ter kaapvaart uitgerust. In het eerste geval waren die schepen voorzien van vlaggen met de kleuren of het wapen der steden, door welke zij uitgerust werden; in het tweede, schijnen zij de vlag gevoerd te hebben van de stad, van welke zij poorter en burger waren, of wel misschien van den Vorst, die het bewind in handen had. Hierin, gelijk in alles wat het Zeewezen betrof, heerschte groote ongeregeldheid; eene ongeregeldheid, welke met de toeneming van den handel en de zeevaart van jaar tot jaar vermeerderde. Om de wanorde en misbruiken, welke daaruit voortsproten, te beletten, stelde FILIPS de Goede of wel zijn zoon KAREL de Stoute een vast opperhoofd over het Zeewezen, onder den titel van Luitenant-Generaal en Admiraal aan, aan wien de zorg voor alles, wat tot den oorlog ter zee betrekking had, werd opgedragen. Te gelijk werden door KAREL eenige bepalingen omtrent het voeren der vlag gemaakt, waarvan wij de duidelijke blijken zien in een bevel, door hem in den jare 1475 uitgevaardigd, bij gelegenheid van het aanstaande vertrek eener, gedeeltelijk gewapende, koopvaardijvloot naar de Oostzee, aan welker opperhoofden voorgeschreven werd, *dat zij in hunne schepen en marsen het wapen en de standaarden van den Hertog* zouden

Digitized by Google

voeren. (*) Dit strekt ten bewijze dat, zoodra er eenige geregeldheid bij het Zeewezen hier te lande kwam, der Vorsten vlaggen bij hetzelve in gebruik gebragt werden.

Ondertusschen was dat bevel slechts voor die vloot ingerigt en tijdelijk, en het schijnt dat in de aangelegenheden van het Zeewezen niet veel verbeteringen werden ingevoerd, noch dat er vaste en voortdurende bepalingen omtrent het punt der vlag gemaakt zijn, vóór dat Keizer MAXIMILIAAN, als voogd van zijnen minderjarigen zoon FILIPS den Schoonen, in den jare 1487, een bevelschrift of eene ordonnantie bekend maakte, waarin vele en verstandige maatregelen omtrent het Zeewezen in het algemeen, en omtrent de magt des Admiraals, in het bijzonder, werden vastgesteld. Hierin werd voorgeschreven, dat niemand eenig schip ten oorloge mogt uitrusten zonder verlof en bestelbrief van den Admiraal; als ook, dat alle schepen, behoorende onder het gebied dezer landen, aan wie zij ook mogten toebehooren of wat banieren zij voeren mogten, voortaan gehouden zouden zijn, *mede de banieren, vleugels en standaarden van den Admiraal te voeren.* (†).

Dit bevel schijnt tot aan de regering van Keizer Karel V in acht te zijn genomen, toen die Vorst, waarschijnelijk naijverig op de eer en het

(*) WAGENAAR, *Geschiedenis van Amsterdam*, op het jaar 1475.

(†) *Groot Plakaatboek*, D. IV, bl. 1212.

Digitized by Google

gezag, waarmede door dat bevel de Admiraals bekleed waren, in een nader bevelschrift des jaars 1540 bepaalde, dat alle ten oorlog toegeruste schepen verpligt zouden zijn, behalve de vlag des Admiraals, *zijne vanen, wapenen en standaarden* te voeren; met bedreiging, dat diegenen, welke zulks niet in acht namen, gestraft zouden worden met geldboeten, en bij herhaling, met verbanning of andere vast te stellen straffen (*). Dezelfde bepaling schijnt tot de koopvaardijschepen te zijn uitgestrekt. Men leest ten minste in een ander bevelschrift van denzelfden Keizer, negen jaren later uitgevaardigd, dat aan dezelve verboden werd, *de voornaamste vlag, met 's Vorsten wapen voorzien*, voor eenig vreemd schip of eenige vreemde stad te strijken, wordende zulks alleenlijk veroorloofd ten opzigte van de vlaggen der kwartieren of steden, waar de schepen te huis behoorden. (†)

Er is dus geen twijfel aan, dat de Nederlandsche ten oorlog toegeruste schepen, gedurende de regering van Keizer KAREL V, behalve de vlag des Admiraals, die van den Vorst zelven gevoerd hebben; en het is genoegzaam zeker, dat diezelfde vlag, als de voornaamste vlag, door de koopvaarders insgelijks is gevoerd geworden. Of die vlag uit het Bourgondische kruis bestaan hebbe, dan of de Keizerlijke Arend somwijlen daarin gezien

(*) *Groot Plakaatboek*, D IV, bl. 1217.
(†) *Groot Plakaatboek*, D. IV, bl. 1226.

Digitized by Google

werd, valt moeijelijk te beslissen. Meer bepaald weten wij, hoe het met deze zaak onder den zoon en opvolger van KAREL, Koning FILIPS II is gelegen geweest.

De voorschriften omtrent het voeren der Koninklijke vlag, zoo door de oorlogschepen, als door de koopvaarders bleven onder dien Monarch tot aan het uitbreken van den opstand, hier te lande in werking (*). En welke die Koninklijke vlag was, hierover valt geene twijfeling. In een oorspronkelijk Staatsstuk (†) wordt duidelijk gezegd, dat die vlag bestond uit het *Bourgondische kruis*, terwijl vele en geloofwaardige afbeeldingen en schilderijen nader bevestigen, dat dit kruis onder FILIPS het gewone onderscheidingsteeken was van de oorlogschepen hier te lande tot aan den opstand, gelijk het zulks gebleven is voor des Konings schepen te Amsterdam, Antwerpen en elders, welke na den opstand veelvuldige malen tegen de Nederlanders hebben gestreden.

Het gezegde geeft tot twee gevolgtrekkingen aanleiding. Het strekt, vooreerst, ter wederlegging van het gevoelen dergenen, die meenen, dat de Nederlandsche vlag van zeer oude tijden, lang vóór het uitbreken van den Spaanschen opstand dagteekent. Het blijkt toch duidelijk uit het aangevoerde, dat er in de Grafelijke tijden noch bij het

(*) *Groot plakaatboek*, d. I, bl. 804.

(†) Men leest dit in eene Rekening van den jare 1569, wegens de uitrusting eener vloot onder den graaf van Bossu.

Digitized by Google

Zeewezen, noch bij den Koophandel eene zoogenaamde nationale of Nederlandsche vlag aanwezig was; maar dat en het Zeewezen en de Handel, bepaaldelijk gedurende de twee laatste regeringen, welke den opstand vooraf gingen, verpligt waren, behalve de stedelijke vlaggen, de vlaggen, banieren en standaarden der Vorsten te voeren.

Ten tweede, en dit is hetgeen wij voornamelijk bedoelden, leert ons het gezegde verstaan, wat de beschrijver der inhuldiging van den hertog van Anjou bedoelde, toen hij zeide, dat de Nederlandsche schepen hunne *gewone vlag* voerden. Die vlag was niet nieuw; de Nederlanders hadden dezelve reeds sinds eenige jaren van hunne schepen doen wapperen, daar zij anderzins niet *de gewone* kon genoemd worden. Maar van welk tijdpunt dagteekende die vlag? Sedert wanneer was zij de *gewone* Nederlandsche vlag? Buiten twijfel dagteekende zij niet van vóór den opstand; want alsdan had zij niet 's Konings kleuren of wapen moeten voorzien zijn. En dat zij zulks niet was, leert het vervolg van des schrijvers verhaal, wanneer hij zegt, dat die gewone vlag was zamengesteld uit *den Princen van Orangien* kleuren. Die vlag was derhalve ontstaan na het uitbreken van den opstand, toen 's Konings vlag was nedergehaald, en toen prins WILLEM zich aan het hoofd der verdrukte Nederlanders stelde, om leven, vrijheid en Godsdienst te handhaven. Van dat oogenblik was die vlag door de Nederlanders

Digitized by Google

gevoerd en was zij hunne *gewone* vlag geworden.

3. Wij leeren uit de aangehaalde plaats, ten derde: Dat die eigene, die gewone vlag degene was, *welke den Spanjaarden groote vrees pleeg aan te jagen*, of, gelijk zulks in de Fransche uitgave gezegd wordt, dat zij die vlag was, *tant rédoubtes des Espaignols*, die door de Spanjaarden zoo zeer gedacht werd.

Sedert het sluiten van den vrede van Gend, en de daarop volgende afneming of liever ophouding van het Spaansche gezag in de zuidelijke gewesten van Nederland, waren er wel enkele afzonderlijke gevechten op zee voorgevallen, doch niet éene strijd was er geleverd, welke aan de door onze zeelieden gevoerde vlag die geduchtheid had kunnen geven, waarvan het verhaal spreekt. De zware nederlagen waren aan de Spanjaarden op zee toegebragt, eerst door de zwervende Watergeuzen in het begin van den opstand, en vervolgens, toen die opstand zich had uitgebreid, door de Noord-Hollanders en Zeeuwen, onder het geleide van de Admiralen Cornelis Dericx, den overwinnaar van Boussu, Ewout Pietersze Worst, Boudewijn Ewoutz, de beide de Mooren, Loijs Boijsot, Willem Bloijs van Treslong en andere hoogere en lagere bevelhebbers. Het gezegde, dat de Nederlandsche schepen bij de komst van den hertog van Anjou de vlag voerden, welke den Spanjaarden groote vrees pleeg aan te jagen, is derhalve niet

Digitized by Google

toepasselijk op het tijdperk, dat tusschen den vrede van Gend en de komst van dien Vorst verliep. Daarentegen slaat die uitdrukking volkomen op het vroegere tijdperk, hetgeen met den opstand aanvangt en eindigt met het sluiten van den Gendschen vrede. En hierdoor wordt weder het tijdpunt aangewezen, wanneer de Nederlandsche vlag, die door de zeelieden, welke Anjou vergezelden, als eigene, afzonderlijke en gewone vlag gevoerd werd, ontstaan is. Die vlag ontstond in de eerste dagen des opstands tegen Spanje; zij woei welhaast van alle schepen, die 's Prinsen zijde hielden; met haar werden Boussu, Sancio d'Avila en Romero overwonnen; door haar werd Leyden ontzet. Door zulke zegepralen maakte zij zich geducht bij de Spanjaarden; van toen af joeg zij hun groote vreeze aan.

4. Eindelijk leeren wij uit de aangehaalde plaats. Dat die eigene, die gewone vlag, welke de Nederlanders tot aan en bij de komst van den hertog van Anjou voerden, en die den Spanjaarden zoo groote vrees pleeg aan te jagen, zamengesteld was *uit des Princen van Orangien coleuren.*

Welke waren deze kleuren, is de vraag, die zich van zelve opdoet. — De hierboven aangehaalde bevelen der Admiraliteit van Zeeland des jaars 1587, schijnen reeds genoegzaam te verklaren, welke die kleuren waren, daar in dezelve gesproken wordt van vlaggen, die uit de drie kleuren, *Orange*, *blanche* en *bleu*, het Orange, wit en

Digitized by Google

blaauw moesten worden zamengesteld. Ter nadere staving hiervan acht ik het evenwel noodzakelijk, het een en ander bij te brengen, vooral omdat het aangehaalde bewijs uit eenen tijd is, toen Prins WILLEM I reeds overleden was, en dus van eene latere dagteekening dan het verhaal, waarvan hier de rede is. Ik doe dit te meer, omdat de gelegenheid zich daarbij zal aanbieden, eenige min bekende bijzonderheden mede te deelen, en tevens den oorsprong van 's Prinsen kleuren na te gaan.

Deze nadere bewijzen vinden wij in de beschrijving der plegtige intrede van Prins WILLEM I binnen de stad Gend, in den jare 1577 (*), alwaar die Vorst geen minder feestelijk onthaal genoot, dan vijf jaren daarna aan den hertog van Anjou te Antwerpen te beurte viel. Eene menigte figuurlijke voorstellingen of spectaklen, gelijk men ze toen noemde, werd bij die gelegenheid vertoond, waarin personen en zaken, bij wijze van sierlijk opgetooide lieden of groepen afgebeeld, voorkwamen. Zoo zag men aldaar den Prins voorgesteld onder de gedaante van JUDAS den Maccabeër, vergezeld door den *Gewilligen Arbeid* en

(*) De titel van dit werkje is aldus: *Beschrijvinghe van het ghene vertoocht wierdt ter incomste van d'Excellencie des Princen van Oraengien binnen der stede van Gendt, den 29 December* 1577; gedrukt te Gend in het genoemde jaar. Men vindt hetzelve in de *Bibliotheca Duncaniana* a 1577 d. 2. berustende in de Koninklijke Bibliotheek alhier.

Digitized by Google

Kloekherte, van welke de eerste verbeeld werd door een' krijgsman, de tweede door een' bootsgezel; terwijl Rhetorica, Historia, de Gendsche Vrede, het Geloof, de Waarheid en meer andere voorwerpen, op diergelijke manier, persoonlijk werden voorgedragen.

Onder deze personaadjes komen er eenige voor, die duidelijk aanwijzen, wat door 's Prinsen kleuren te verstaan is. En hiertoe is de *Gendsche Vrede* in de eerste plaats dienstbaar. Dezelve werd voorgesteld door eene Maagd, die, zoo als de beschrijving dezer plegtigheden het uitdrukt, benevens vele andere sieraden, *ghegort was in eenen gordel van 's Princen paluere, Orangien, wit en blau*, met welken gordel zij twee statig gekleede mannen vereenigd hield, waarvan de een den naam van *Katholiek*, de ander van *Protestant* voerde.

De tweede persoon, welke onze opmerking verdient, is degeen, die *Beschermer der Nederlanden* geheeten wordt. Deze stond in volle wapenrusting en was gekleed in een herautrok, met *'s Princen paluere* boven zijn corselet of wapenen.

In een derde tafereel kwam het *Geloof* in het *wit*, de *Waarheid* in het *blaauw*, en de *Geduurigheid* of standvastigheid in het *oranje* voor.

Rhetorica, die elders vertoond werd, droeg eenen staf, geschilderd *Oranje*, *wit* en *blaauw*.

Nevens eene der stellaadjen stonden vier en

Digitized by Google

vijftig maagden, verbeeldende de vier en vijftig Neringen der stad Gend. Deze waren alle gekleed in het *wit*, en versierd met *Oranje* en *blaauw*.

Blijkbaar hebben deze versieringen dezelfde betrekking tot den Prins van Oranje, voor wien al deze feestvieringen werden aangerigt, als de versieringen, welke vijf jaren later te Antwerpen, bij diergelijke vertooningen, ter eere van den hertog van Anjou gemaakt werden, tot dien hertog betrekking hadden. Zoo als in die stad alles met zijne kleuren was opgetooid, was zulks in den jare 1577 te Gend met Oranje, wit en blaauw, omdat deze de kleuren van den Prins waren. Daarom waren de voornaamste personen der voorstellingen van dat feest met die kleuren versierd; daarom was met die kleuren de staf van Rhetorica omwonden, en prijkten daarmede de herautrok van den Beschermer der Nederlanden, de gordel van den Gendschen vrede en de vier en vijftig maagden der Gendsche neringen.

En om welke reden droegen al deze personen het oranje, wit en blaauw? Omdat die kleuren, gelijk de beschrijver der feestvieringen zegt, *'s Princen paluere* waren. KILIAAN zegt, dat dit woord, in het algemeen, zoo veel beteekent als *parure*, *sieraad*, *versiering*, en in het bijzonder, als *livreije* of *liverije*, vertalende hij hetzelve in deze laatste beteekenis, welke hier voornamelijk in aanmerking komt, door *insigne gestamen*, dat is,

Digitized by Google

kenmerkende, onderscheidende kleederdragt, of, zoo als zulks op het woord *liverei* gezegd wordt, een uit meer dan eene kleur zamengesteld kleed. — Omtrent de afkomst en verschillende beteekenissen van het woord *liverei*, waarvan *paluere* een gelijkluidend woord of Synonimus is, is het onnoodig te dezer plaatse uit te weiden, daar zulks reeds elders gedaan is (*). Ik zal mij daarom alleen hiertoe bepalen, dat dit woord in de zestiende eeuw niet, gelijk in onze dagen, uitsluitend gebruikt werd om aan te duiden de kleederdragt van mannelijke dienstboden, maar dat hetzelve in eenen veel ruimeren zin werd genomen, en onder anderen gebezigd werd van de kleeding der personen, die aan de hofhouding van eenen vorst of aanzienlijk heer verbonden waren, van edellieden en officieren, die tot den stoet van zulk eenen vorst of aanzienlijk heer behoorden, alsmede van de kleedingstukken, welke door de krijgslieden werden gedragen, die niet, gelijk thans, *montering*, maar *liverei* genoemd werden (†). Deze *paluere* of *liverei* bestond doorgaans uit de kleuren van den vorst of van den aanzienelijken heer, aan wiens huis de edellieden en officieren verbonden waren; en zulks was ook het geval met de krijgslieden, wier montering uit de kleuren van

(*) Men zie hierover in het breede, HUYDECOPER, *Proeve van Taal- en Dichtkunde.* 2e uitgave, d. 2, bl. 255 - 268.

(†) HUYDECOPER, l. l.

Digitized by Google

den vorst of heer, in wiens dienst zij waren, was ontleend, even eens als zulks thans ook nog plaats vindt.

Wanneer wij dus lezen van *'s Princen paluere*, hebben wij daaronder te verstaan des Vorsten liverei of kleeding, welke hij aan de edellieden en officieren van zijne hofhouding gaf, en moeten wij daaronder begrijpen de kleedingstukken of kenmerkende montering, welke de in zijnen dienst zich bevindende krijgslieden droegen, die, volgens de verklaring in de beschrijving der Gendsche feestvieringen, uit de drie kleuren, *oranje*, *wit* en *blaauw*, bestonden.

Dat voor het overige deze kleuren ten tijde van prins WILLEM I, in de daad, in de kleedingstukken of montering der Nederlandsche krijgslieden, die aan dien Vorst, als Kapitein-Generaal onderworpen waren, voorkwamen, en tevens de gewone nationale kleuren onder dien prins waren, blijkt duidelijk uit de getuigenis van een' toen levend Nederlandsch krijgsman zelven. Deze (*), dien wij mogen veronderstellen,

(*) Ik bedoel JACOB DUYM, die een *Gedenkboek van den moetwil der Spanjaarden, ende groote liefde ende trou van den Princen uyt den huyze Nassau*, heeft geschreven; Leyden 1606. Deze schrijver was een oud officier van het Nederlandsche leger, die ten tijde van prins WILLEM I gediend had, doch bij het beleg van Antwerpen, in den jare 1584 gevangen genomen werd, en vervolgens wegens ongesteldheid den dienst had verlaten. Hij behandelt in zijn werk eenige van de belangrijkste gebeurtenissen van den oorlog tegen Spanje in dichtmaat, en, gelijk hij het uitdrukt, *comedisch gewijs*, dat is in manier van tooneel- of treurspelen.

Digitized by Google

met alles wat het krijgswezen betrof, zeer bekend te zijn geweest, stelt de Nederlandsche officieren ten tijde van het beleg van Leyden in den jare 1574 voor, als versierd met sluijers of armbanden van *oranje*, *wit* en *blaauw*.

Elders draagt hij prins WILLEM zelf, onder de gedaante van Perseus voor, gehuld in eenen wapenrok, *met de coleuren, orange, wit en blau gheciert*; terwijl hij de Nederlandsche Vrijheid in de afbeelding eener Maagd doet te voorschijn treden, dragende op haren hoed pluimen van *orange*, *blanck* (blanc) en *bleu*.

Na het aangevoerde zal er wel niemand zijn, die er aan twijfelt, welke kleuren de opsteller van het verhaal der komst van den hertog van Anjou hier te lande bedoelt, wanneer hij zegt, dat de vlaggen en wimpels die gevoerd werden door de Nederlandsche schepen, welke tot begeleiding van

Op deze wijs schetst hij het beleg van Leyden, den moord van WILLEM I, het nemen van Breda door een turfschip enz.; in alle welke stukken hij voorschrijft de kleeding, welke de voornaamste personen moeten dragen. Hieronder komen ook voor de kleedingstukken voor de Nederlandsche krijgslieden, voor Perseus en de Nederlandsche Maagd, waarvan hierboven gesproken wordt. Daar de schrijver een tijdgenoot was der gebeurtenissen, welke hij bezingt, en daarbij buitendien officier was, die wel bekend was met alles wat het leger betrof, mogen wij naar mijn inzien, gerustelijk aannemen, dat de kleuren, door hem opgegeven, niet verzonnen zijn, maar in de daad onder Prins WILLEM de kleuren van het leger, de Nationale kleuren waren, gelijk zij dit ook onder MAURITS en FREDRIK HENDRIK gebleven zijn.

Digitized by Google

dien hertog dienden, voorzien waren van *'s Princen van Oraengien coleuren.* Deze kleuren waren die van 's Vorsten paluere of liverei, welke door zijne hofhouding en door de onder hem in den dienst van den Staat zich bevindende krijgslieden gedragen werden; deze kleuren waren: *Oranje, Wit en Blaauw.*

Dan van waar ontleenen die kleuren derzelver oorsprong? waarom was het Oranje, Wit en Blaauw de paluere of liverei des Prinsen? waarom werden deze en geene andere kleuren door de personen, die aan zijn Hof verbonden waren, en door de krijgslieden, die onder zijn bevel stonden, gedragen? waarom, eindelijk, werden zij in de vlaggen van den nieuwen Staat opgenomen?

Het is eene bekende zaak, dat de kleuren der Paluere of Liverei, zoowel in oude tijden, toen dat woord nog eene veel ruimere beteekenis had dan thans, nu hetzelve in eenen meer beperkten zin wordt gebezigd, gemeenlijk ontleend werden en nog heden ten dage ontleend worden uit de kleuren van het wapen des persoons, die zoodanig eene Liverei geeft. En dit was ook het geval met de Paluere of Liverei van den Prins van Oranje. Wanneer wij toch zijn wapen beschouwen, vinden wij daarin de drie kleuren, welke in zijne Paluere of Liverei voorkomen. De oorsprong van het Oranje behoeft naauwelijks in het wapen van den Vorst gezocht te worden, daar zijne waardigheid van Prins van dat Vorstendom, en de naam, dien hij bij uitstek voerde, genoegzaam verklaren, waarom men

Digitized by Google

die kleur in zijne Paluere of Liverei, en van daar in zijne vaandels of vlaggen aantreft. Maar bovendien vinden wij het *Oranje* of eigenlijk het *Rood*, welke beide kleuren, zooals wij nader zien zullen, reeds in vroege tijden, somwijlen ook in de vlaggen, met elkander verwisseld werden, in den rooden leeuw of het luipaard van het kwartier Catzenellenbogen, in het veld des kwartiers Vianden, en in dat van het kwartier Diest. Het *Wit* komt voor in den zilveren balk van het kwartier Viande, en in de zilveren baar van Bueren; terwijl het *Blaauw* gevonden wordt in het oorspronkelijke wapen der Nassaus, uitmakende het eerste kwartier van het volle wapen des Prinsen, en in de horens van het surtout Oranje.

Deze opheldering maakt het duidelijk, van waar het Oranje, Wit en Blaauw, uitmakende de kleuren van Prins WILLEM I, derzelver oorsprong ontleenen; waarom die kleuren de paluere of het liverei van dien Vorst waren; waarom dezelve door zijne hofhouding en door de onder zijn bevel staande krijgslieden gedragen werden, en waarom die kleuren ook in de vlaggen van den Staat zijn opgenomen. Dit Oranje, Wit en Blaauw was deszelfs oorsprong aan het wapen van Prins WILLEM I verschuldigd, in hetwelk die kleuren aanwezig waren; en deze kleuren werden, naar het toen algemeen aangenomen en thans nog gedeeltelijk bestaande gebruik, uit dat wapen in zijne paluere of liverei overgenomen, en op zijne hofhouding en de onder zijn bevel staande krijgslieden overge-

Digitized by Google

bragt. De Prins aan het hoofd van den opstand tegen Spanje zijnde, en tevens als Kapitein-Generaal bekleed met het opperbestuur zoowel over de Zee- als Landmagt, werden zijne kleuren ook bij het Zeewezen ingevoerd, en de vlaggen van hetzelve uit Oranje, Wit en Blaauw zamengesteld.

Wanneer wij thans den zin der woorden, die het onderwerp onzer beschouwing hebben uitgemaakt, te zamen trekken, blijkt het dan niet onwedersprekelijk wanneer, ofschoon dan ook het juiste jaar of de wijze waarop niet bekend zij, de Nederlandsche vlag ontstaan, en aan wien zij haar oorsprong verschuldigd is? — In den jare 1582, tijdens de komst van den Hertog van Anjou in deze gewesten, bezaten, volgens het verhaal, de Nederlanders reeds eene *eigene* vlag. Die vlag was toen hunne *gewone* vlag, welke zij reeds *vóór* de komst van dien Vorst sedert eenige jaren, doch niet vóór den opstand gevoerd hadden; die zij, hoogstwaarschijnlijk bij het uitbreken van den opstand voor het eerst hadden opgestoken, zeker ten minste kort na deze gebeurtenis, daar zij met en onder die vlag de Spanjaarden, voornamelijk in de eerste jaren der omwenteling, zware nederlagen hadden toegebragt en denzelven daarmede zulk eene vreeze hadden aangejaagd, dat zij van dat oogenblik af door hen zeer geducht werd. Deze vlag bestond *uit de kleuren van den Prins van Oranje*. Die kleuren, welke het Orange, Blanche en Bleu, het Orange, Wit en Blaauw waren, maakten

Digitized by Google

het onderscheidende kenmerk van het wapen van dien Vorst, van zijne paluere of liverei, van zijne hofhouding en der onder zijn bevel staande krijgslieden uit. Ontleend uit zijn wapen, waren die kleuren aan hem alleen eigenaardig, behoorden dezelve hem uitsluitend toe, en konden zij door niemand dan door hem gegeven worden, omdat geen Vorst of aanzienlijk Heer dan hij, het Oranje, Wit en Blaauw als onderscheidend kenmerk, paluere of liverei bezat of bezitten kon. De Nederlandsche vlag was, volgens het verhaal, ten tijde van de komst van Anjou, en voor zoo verre men kan nagaan, sinds het uitbreken van den opstand, zeer zeker kort daarna, uit die zelfde kleuren zamengesteld; — en kan en moet men daaruit niet besluiten, dat die vlag van niemand anders dan van Prins WILLEM I afkomstig is, en dat Nederland deszelfs roemrijke Vlag aan den Grondlegger zijner vrijheid verschuldigd is? Hij gaf die vlag als Hoofd van den opstand tegen Spanje. En wat was natuurlijker dan dat hij die gaf, hij, die de ziel en het leven van dien opstand was; met wiens raad en hulp alle ondernemingen, ook die ter zee, werden uitgevoerd, en met wiens vergunning en op wiens last de Nederlanders aanvingen, den vijand op zee afbreuk te doen. Is het bijna niet ondenkbaar, dat eenig ander Vorst of aanzienlijk persoon, in zulk een tijdsgewricht, onder zulke omstandigheden en bij zulke betrekkingen, die vlag zou hebben geschonken? — Hij

Digitized by Google

gaf die vlag als Souverein van het Prinsdom van Oranje, als Vorst, die geregtigd was eene eigene vlag te geven, waar en wanneer hij zulks verkoos, en die van dat regt tot redding der verdrukte Nederlanders gebruik maakte. — Hij gaf die vlag, eindelijk, als in zijne hoedanigheid van Stadhouder belast met het Kapiteinschap-Generaal, aan welke betrekking sedert meer dan eene eeuw het Zeewezen in Holland onderworpen was. Bij het uitbreken van den opstand, op nieuw als Stadhouder en Kapitein-Generaal optredende, aanvaardde hij, gelijk voorheen, toen hij met die beide waardigheden bekleed was geweest, het opperbevel over de Zeemagt, en gaf aan dezelve; naar het regt en het voorbeeld der vroegere Admiralen (*), nu 's Konings standaard niet langer kon gevoerd worden, zijne vlag, de oranje, witte en blaauwe Vlag.

Behalve de reeds bijgebragte bewijzen, zijn er nog eenige bijzonderheden, welke nader bevestigen, dat de Nederlandsche vlag in de daad ontstaan is ten tijde van het uitbreken van den opstand tegen Spanje, en dat dezelve afkomstig is van den persoon van Prins WILLEM den Eersten.

Sedert onheugelijke tijden is de vlag, welke van den boegspriet der Nederlandsche oorlogschepen waait, in onderscheiding van alle andere volken,

(*) Ik heb boven reeds aangetoond, dat de Admiralen dit regt hadden, en hetzelve hebben uitgeoefend. Over de magt der grafelijke stadhouders in Holland over het Zeewezen, zal ik in de Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen in het breede handelen.

Digitized by Google

bij onze zeelieden onder den naam van *Geus* of het *Geusje* bekend, en oudtijds wierd dezelve de *Prince Geus* geheeten. Van waar die benaming? Wijst dezelve ons niet van zelve op de tijden der Watergeuzen en van Prins WILLEM I, tusschen welke zoo naauwe betrekkingen bestonden? Mogen wij daaruit niet het besluit opmaken, dat deze vlag het eerst in gebruik is geraakt, toen er voor de Nederlanders op vaderlandschen grond geene veiligheid was te vinden en zij hunne toevlugt tot de zee genomen hadden (*)? Kunnen wij de benaming van *Prince-Geus*, in verband beschouwd met hetgeen wij van elders weten, niet als een nieuw bewijs aanmerken voor de afkomst der Nederlandsche vlag van Prins WILLEM I? Misschien is deze Geus of Prince-Geus, in den beginne van den opstand, wel het eenig onderscheidend kenmerk der Nederlandsche zeelieden geweest; hebben zij toen nog aan masten en vlaggenstok, naar oude gewoonte, de standaarden van steden of plaatsen blijven voeren, en is dezelve eerst later, toen die Geus door heldenfeiten beroemd en geducht was geworden, als algemeene vlag bij het Nederlandsche Zeewezen aangenomen.

(*) Het woord *Geuzen* was oudtijds en misschien nog wel bij het Zeewezen in gebruik, en wordt door eenen geachten schrijver van den tijd van den Spaanschen opstand afgeleid. N. WITSEN, dien ik bedoel, verklaart in zijne *Scheepsbouw en Bestier* dit woord aldus: « *Geuzen. De wint geust.* « De wint wert goet, welk zeggen van 't hervormen des « godsdienstes in deze landen her schijnt te komen. »

Digitized by Google

De voorzigtige handelwijs van Prins WILLEM, die in alle aangelegenheden zich zorgvuldig wachtte opzien te baren, zet aan het gebruik van zulk eene kleine vlag in de eerste dagen van den opstand, eenige waarschijnelijkheid bij. Hoe dit zij, de benaming van *Geus* en *Prince Geus* schijnt te bevestigen, dat de Nederlandsche vlag van het uitbreken van den opstand tegen Spanje dagteekent, en dat dezelve van Prins WILLEM den Eersten afkomstig is.

Een tweede bewijs voor die afkomst vinden wij in de benaming van *Prinsen-vlag*, welke van oude tijden af aan de algemeene Nederlandsche vlag gegeven werd.

Er zijn er, die meenen, dat het woord *Prins* hier geenszins *Vorst* beteekent, maar *Prinse*, *prise*, zoodat Prinsen-vlag zoo veel zou zijn als Prijs- of buitvlag. Dit gevoelen, ofschoon niet geheel verwerpelijk, rust evenwel op geene geschiedkundige gronden, terwijl daarentegen in meer dan één staatsstuk het woord *Prinsen-vlag* verklaard wordt door vlag van den *Prins* (*). Nemen wij het eerste gevoelen aan, ook dan worden wij gewezen op de vroegste dagen van het Gemeenebest, toen de Watergeuzen zich uitrustten en op zee zwier-

(*) Zoo leest men in de *Resolutien der Staten-Generaal*, houdende orde of reglement op de Beveiliging van de zee; van 10 januarij 1630, voorkomende in het op het Rijks-Archief berustende *Register van Zeezaken*: « Alsoo men « in ervaringe compt, dat 's vijants schepen *des Princen* « *vlagge* nu en dan laten waijen, omme daarmede te ont- « komen de periculen » enz.

Digitized by Google

ven, met het bepaalde doel om den vijand afbreuk te doen, en prijzen of buit te maken; en in dat geval schijnt de benaming van *Prinsen-vlag* den oorsprong dier vlag in die vroege tijden aan te duiden. Wanneer wij, integendeel, de tweede beteekenis, welke op bewijzen rust, minder gezocht en edeler is, voor de ware erkennen, dan wijst zij ons op hem, aan wien Nederland zijne vlag verschuldigd is. Zeker is het, dat onze zeelieden, sedert onheugelijke tijden, in de benaming van *Prinsen-vlag* eene naauwe betrekking tot de Vorsten van het Huis van Oranje gevonden hebben, en dat zij die vlag aanmerkten als het eigendommelijk kenmerk of zinnebeeld dier Vorsten. Dit zoo zijnde, mogen wij, voorgelicht door andere bescheiden, die bijzonderheid niet aannemen voor een nieuw bewijs van den oorsprong der Nederlandsche vlag? Deze vlag, met 's Prinsen kleuren voorzien, verkreeg bij onze zeelieden den naam van *Prinsen-vlag*, omdat dezelve door den eersten Stadhouder van het vrije Gemeenebest was ingesteld, en onder deze benaming, welk eene verandering zij ook onderging, bleef dezelve tot bij het latere geslacht bekend.

Een derde bewijs voor den oorspong der vlag treffen wij aan in het bekende gezegde van *Oranje, Blanje, Bleu*. Er zijn sommigen, die deze woorden afleiden van de latere burgertwisten, en beweren, dat dezelve toen eerst, als eene soort van leus of juichtoon, door de voorstanders van het

Digitized by Google

Huis van Oranje zijn uitgevonden. Dat zij hierin dwalen, bewijzen de aangehaalde bevelen van den Raad der Admiraliteit van Zeeland des jaars 1587, alsmede de getuigenis van den ouden krijgsman, wiens werk wij hebben bijgebragt. Die woorden waren reeds in de vroegste tijden van het Gemeenebest algemeen in gebruik en, om zoo te spreken, nationaal geworden. En waarom? omdat het Oranje wit en blaauw toen, zoo als lang daarna, de algemeene, de nationale kleuren waren, die zoo wel bij het krijgswezen als bij de zeemagt in gebruik waren, en bepaaldelijk in de vlaggen, zoo der oorlog- als der koopvaardijschepen en andere vaartuigen aanschouwd werden. En wijst dat *Oranje*, *Blanje*, *Bleu*, dat eene soort van volksuitdrukking werd, ons niet wederom op den stichter van die kleuren, op Prins WILLEM I, die deze kleuren aan het Zeewezen gaf? Voor het overige verdient de bijzonderheid, dat deze woorden juist in de Fransche taal in gebruik geraakten en aldus tot het nageslacht werden overgebragt, ook opmerking. In die taal werden zij in de eerste tijden van het Gemeenebest reeds gebezigd, gelijk wij gezien hebben. Maar waaraan is zulks toe te schrijven? Dewijl deze woorden dagteekenen van den leeftijd van Prins WILLEM I, aan wiens hof de Fransche taal zeer veel in gebruik was; maar ook, zoo het schijnt, omdat onder de eerste verdedigers der Nederlandsche vrijheid, die onder den naam van Watergeuzen bekend staan,

Digitized by Google

zeer vele en aanzienelijke personen zich bevonden, die tot de Waalsche provincien behoorden, en die geene andere dan de Fransche taal spraken. Het *Oranje*, *Blanche* en *Bleu* oorspronkelijk afkomstig zijnde van de kleuren, welke te dien tijde in de Nederlandsche vlag gevoerd werden, laat het zich door deze twee redenen verklaren, waarom die woorden tot ons in het Fransch gekomen zijn, terwijl wij tevens daarin de bevestiging vinden voor het ontstaan der Nederlandsche vlag ten tijde der Watergeuzen en van hare afkomst van den Grondvester der Nederlandsche vrijheid (*).

Doch is die Oranje, Witte en Blaauwe vlag,

(*) De leus van *Oranje boven!* heeft ongetwijfeld ook betrekking tot de oorspronkelijke vlag en schijnt zelfs bepaaldelijk uit die vlag, waarin het Oranje het bovenste veld uitmaakte, ontleend te zijn. Oudtijds was het gebruikelijk, de vlaggen van veroverde schepen om te keeren en de bodems aldus weg te slepen. Sommigen willen, dat het *Oranje boven* daaraan zijn oorsprong zou verschuldigd zijn, en dat hetzelve ten tijde van den meer dan vijftigjarigen oorlog tegen de Duinkerkers zou in gebruik geraakt zijn. De Duinkerkers, namelijk, veroverden vele van onze koopvaardijschepen, die dikwerf echter door de onzen hernomen werden. Wanneer zulk een genomen schip, dat alsdan de vlag verkeerd, dat is, het Oranje onder voerde, door de onzen ontmoet werd, riepen de Nederlandsche schepelingen bij de opeisching van zulk een schip: *Oranje boven!* dat is: Keer de vlag om; dat het Oranje, hetgeen nu onder is, boven kome. En hiervan daan zou het *Oranje boven* allengs eene volkskreet geworden zijn. Ik meen, dat de kundige *Bilderdijk* ergens deze bijzonderheid mededeelt, doch de plaats heb ik niet kunnen vinden.

Digitized by Google

van welke wij tot hiertoe spraken, en die als van Prins WILLEM I afkomstig is voorgedragen, wel de eigenlijke Nederlandsche vlag, wel dezelfde als de latere en nog tegenwoordige Nederlandsche vlag, die niet uit die kleuren, maar uit Rood, Wit en Blaauw is zamengesteld?

Uit de meermalen aangehaalde bevelen van de Admiraliteit van Zeeland des jaars 1587, blijkt het, dat in dat jaar de Nederlandsche vlag nog uit Oranje, wit en blaauw bestond. Op de Middelburgsche tapijtwerken, die tusschen de jaren 1591 en 1599 vervaardigd zijn, en waarvan boven gesproken is, komt die vlag met deze kleuren voor. Deze drie kleuren dienden ook in de eerste tijden van het Gemeenebest tot onderkenningsteeken van de verschillende smaldeelen der vlooten, op dezelfde wijs als zulks thans nog met het Rood, Wit en Blaauw bij de Engelsche zeemagt het geval is. Dit wordt uitdrukkelijk vermeld, bij gelegenheid, dat eene vloot, in den jare 1599, onder den Vice-Admiraal JAN GERBRANTS in zee liep, bij welke de hoofden van het eerste eskader, buiten de gewone vlaggen, eene Oranje, die van het tweede, eene Witte, en die van het derde eene Blaauwe vlag, voerden. (*) Onder het stadhouderschap van Prins MAURITS, FREDRIK HENDRIK en Prins WILLEM den tweeden komen er ontegenzeggelijke bewijzen voor, dat het Oranje

(*) *Instructie-Boek* van het jaar 1588-1610, bl. 249, berustende op het Archief van het Rijk.

Digitized by Google

Wit en Blaauw de gewone, nationale kleuren waren In een aantal printverbeeldingen en schilderijen zijn de vlaggen der schepen van het Gemeenebest uit die kleuren zamengesteld; (*) zoodat er geen twijfel aan is, of de Oranje, Witte en Blaauwe vlag de oorspronkelijke Nederlandsche vlag is. En dat zij dezelfde vlag is als de latere Roode, witte en blaauwe, doch die slechts eene verandering had ondergaan, hiervoor waarborgen ons drie beschrijvingen van de Nederlandsche vlag der jaren 1695, 1700 en 1736. (**) Ofschoon het Rood toen en reeds lang te voren zeer zeker

(*) *Duijm*, in het aangehaalde werk, het innemen van Breda door een turfschip in den jare 1590 voorstellende, zegt, dat de krijgslieden, die staan tot dienste van zijne Princelijke Excellencie (MAURITS), alle moeten hebben Oranje, of, *Oranje*, *Witte* en *Blaauwe sluijers* of armbanden. Onze veldheeren droegen op hunne helmen *Oranje*, *Witte en Blauwe pluimen*. De krijgslieden en oorlogschepen voerden ten tijde van MAURITS, *Oranje*, *Witte en Blaauwe* vaandels en vlaggen. Dit blijkt duidelijk uit de gekleurde platen, voorkomende in het zeldzame werk, getiteld: *Afbeeldinghe ende beschrijvinghe van alle de veldslagen, belegeringen ende andere notabele geschiedenissen, ghevallen in de Nederlanden, gheduerende d'oorloghe teghens den Coningh van Spaenghen* enz. enz. langwerpig quarto, Amsterdam 1615. Onder FREDRIK HENDRIK en Prins WILLEM II bleven die kleuren de nationale, gelijk nader zal blijken.

(**) Men vindt die in de *nieuwe Hollandsche Scheepsbouw* van CAREL ALLARD, Amsterdam 1695; in het derde deel van *De doorlughtige Weereld* door S. DE VRIES, Amsterdam 1700, en in zeker werk *Sur les pavillons*, gedrukt te Amsterdam in den jare 1736.

Digitized by Google

het Oranje had vervangen, en de afbeeldingen, bij die beschrijvingen gevoegd, de Nederlansche vlag als Rood, Wit en Blaauw voorstellen, wordt die vlag evenwel nog beschreven als te zijn *Oranje*, *Wit* en *Blaauw*. Voorzeker een ontwijfelbaar bewijs, dat de vroege, oorspronkelijke vlag uit Oranje, Wit en Blaauw zamengesteld, dezelfde is als de latere, die uit Rood, Wit en Blaauw bestaat en die nog als zoodanig in onzen leeftijd gevoerd wordt.

Intusschen werden deze drie kleuren, Oranje, Wit en Blaauw, in de vroegste tijden van het Gemeenebest, niet altijd zoodanig, noch zoo regelmatig gevoerd, als zij zulks daarna gedaan zijn. Dit leeren de zoo menigwerf reeds aangehaalde Middelburgsche tapijtwerken en ook andere afbeeldingen. Slechts op één vak dier tapijtwerken wordt de Nederlandsche vlag met drie velden of strepen, zoo als zij later en ook nu nog gevoerd wordt, gezien; op de overige bestaat zij uit zes, zeven en negen banen of velden. Bovendien is de plaatsing der kleuren van deze laatste zeer ongelijkmatig. In een aantal vlaggen volgen de kleuren zich op de gewone wijs op, zoodat het Oranje boven, het Wit in het midden en het Blaauw onder is; doch bij vele andere is het Blaauw de tweede, het Wit de derde kleur, of staat het Wit boven, het Blaauw in het midden en het Oranje onder. Men treft zelfs enkele vlaggen aan, waarin eene dezer kleuren geheel is weg-

Digitized by Google

gelaten, zoodat de vlag alsdan alleen bestaat uit Oranje en Blaauwe, of wel uit Blaauwe en Witte strepen. En dat deze toch Nederlandsche vlaggen zijn, is hierdoor onbetwistbaar, dat in eene derzelve de Nederlandsche leeuw gezien wordt (*). Deze onregelmatigheid en willekeur in het meerder of minder getal van velden of strepen, en in de schikking of verschikking en weglating der kleuren, schijnen te moeten toegeschreven worden aan de nieuwheid der vlag, omtrent welke ten tijde, toen de gevechten voorvielen, welke deze tapijtwerken voorstellen, nog geene bepalingen waren vastgesteld; eene onregelmatigheid en willekeur, welke in zich zelve het bewijs schijnen te bevatten voor het kortstondig bestaan dier vlag, en tevens aan te duiden de naauwkeurigheid, waarmede de vervaardiger der tapijten in het maken derzelve is te werk gegaan.

(*) Behalve de Nederlandsche vlaggen, voeren vele schepen op het tweede vak eene bruine of geelachtige vlag met drie witte appelen en bladertakken. Deze bruine of geelachtige kleur is zonder twijfel Oranje, dat door den tijd veranderd of verschoten is, en die vlag met hare drie appelen heeft, even als de overige vlaggen, betrekking tot Prins WILLEM I. De drie appelen zijn Oranjeappelen, welke ook elders als zinnebeeld van dien Vorst gevonden worden; zoo als op eenen zeldzamen legpenning van den Prins des jaars 1568, en op een fraai portret van dien Stadhouder, hetwelk zich op het Raadhuis van 's Gravenhage bevindt. Zulke zinnebeeldige vlaggen werden in de eerste dagen van den opstand door de Nederlanders meer gevoerd; men herinnere zich slechts den Pellikaan van 's Prinsen leger aan de Maze.

Digitized by Google

Allengs kwam evenwel, gelijk in vele andere aangelegenheden van het Zeewezen, ook in de Vlag, bij de toeneming der orde in het bestuur, eene meerdere geregeldheid, en hield de willekeurige plaatsing der kleuren op. In een staatsstuk van het jaar 1599 (*) wordt gezegd, dat de vlag met de *drie Velden* te dien tijde de gewone was, welke 's Lands schepen voerde, waaruit men kan vaststellen, dat eenige jaren te voren de vlag met de drie kleuren, zoo als dezelve daarna gevoerd is, als de vaste Nederlandsche vlag bij ons Zeewezen is aangenomen. Er komen nogtans in de eerste helft der zeventiende eeuw nog vele voorbeelden voor van vlaggen met zes en meerdere banen of velden, en zoo wij meenen, is die soort van vlaggen tot in de laatste tijden niet geheel en al buiten gebruik gebleven.

Er schiet, tot besluit van ons onderzoek, nog één gewigtig vraagpunt over, wanneer, namelijk, en bij welke gelegenheid het *Oranje* in de Nederlandsche vlag door het *Rood* is vervangen geworden; in andere woorden, in welk tijdperk en bij welke omstandigheid de Oranje, Witte en Blaauwe vlag plaats heeft moeten maken voor de tegenwoordige Roode, Witte en Blaauwe vlag.

Het is opmerkelijk dat, alhoewel in de eerste

(*) *Seijnen gemaeckt voor de Schepen van Oorloge, treckende in de expeditie naer Westen* in 1599. *Instructie-boek* 1588-1610. bl. 274.

Digitized by Google

tijden van het Gemeenebest het Oranje, wit en blaauw ongetwijfeld, zoo als door vele voorbeelden is aangetoond, de gewone kleuren der Nederlandsche vlag waren, op de Middelburgsche tapijtwerken vlaggen voorkomen, waarin geen Oranje, maar *ligt rood* en ook *donker rood* gezien wordt. Is dit aan eene toevallige verwisseling van beide die kleuren, want Rood en Oranje grenzen naauw aan elkander, toe te schrijven, of wel daaraan, dat het Rood, als tot 's Prinsen wapen behoorende, terwijl het Oranje meer uit zijne waardigheid en zijnen naam ontleend werd, ook in dien vroegen tijd in gebruik was? Hoe dit zij, de gevallen, waarin het Rood in plaats van het Oranje gebezigd werd, schijnen zeldzaam geweest te zijn, en, zoodra de Staat eenige meerdere vastheid kreeg, werden het Oranje, Wit en Blaauw de gewone kleuren van de vlaggen, en bleven dezelve zulks, ten minste bij 's Lands Zeemagt, tot na den dood van Prins WILLEM II.

Wanneer en bij welke gelegenheid het Oranje door het Rood bij de Koopvaardij- en Scheepvaart is vervangen geworden, valt moeijelijk te bepalen, omdat deswege de noodige berigten ontbreken. Misschien is deze verandering van kleuren alleen aan toevallige oorzaken toe te schrijven; welligt aan het kwalijk stand houden der Oranje kleur, waardoor de kooplieden en reeders met den tijd kunnen genoopt zijn, eene meer donkere en vastere kleur, die evenwel overeenkomst met de

Digitized by Google

oorspronkelijke bezat, aan te nemen. Mogelijk is die verandering deels in de vermelde reden, deels in staatkundige inzigten te zoeken, en alsdan biedt zich het tijdperk aan, toen eene groote verdeeldheid tusschen de voornaamste Nederlandsche handelstad en het huis van Oranje ontstond. Het beleg van Amsterdam door Prins WILLEM II, de daarop gevolgde staatkundige beroerten en de tegenzin, welke bij de bewoners dier stad tegen de Stadhouders geboren werd, kunnen de kooplieden en reeders bewogen hebben, het Oranje uit hunne vlaggen weg te laten en het Hollandsche Rood daarvoor in de plaats te stellen. Ofschoon het aangevoerde slechts bloote gissingen zijn, zoo verkrijgt dit vermoeden eenige waarschijnelijkheid door hetgeen wij kennen van den tijd en de gelegenheid, waarop en waarbij het Oranje door het Rood bij 's Lands Zeewezen is vervangen.

Het weinig stand houden der Oranje kleur kan kwalijk verondersteld worden aanleiding tot de verwisseling van die kleur met het Rood bij het Zeewezen of de Marine gegeven te hebben. De oorzaak hiervan schijnt noodzakelijk in eene of andere staatkundige aangelegenheid gezocht te moeten worden; een gevoelen, dat door de berigten, welke deswege tot ons gekomen zijn, ten volle schijnt bevestigd te worden.

Men weet, welk een hevige tweestrijd kort na het sluiten van den Munsterschen vrede tusschen den Stadhouder WILLEM II en de Provintie Hol-

Digitized by Google

land ontstond, en hoe dat gewest zijne wezenlijke of vermeende regten krachtdadig zocht te handhaven. Hierdoor herleefden de vroegere verdeeldheden krachtiger dan immer te voren, en vormde zich twee partijen, van welke de eene zich de Stadhouderlijke, de andere de Staatschgezinde noemde. Deze was den Staten der Provintie Holland toegedaan, gene den Prins van Oranje. Met het vroegtijdig overlijden van WILLEM II, die geene andere kinderen dan één na zijnen dood geboren zoon naliet, verloor de Stadhouderlijke partij grootendeels hare magt en haren invloed. De Staatschgezinde partij daarentegen nam dagelijks in vermogen en gezag toe, voornamelijk, nadat JOHAN DE WITT tot Raadpensionaris van Holland verheven was. Sedert dat tijdpunt zegevierde dezelve niet slechts in Holland, maar dat gewest en met hetzelve de Staatschgezinde partij wisten zich zoodanig eenen invloed in de hooge Staatsvergaderingen te verwerven, dat weldra de meeste openbare aangelegenheden, zoo al niet ganschelijk door dat gewest en die partij bestierd, althans grootendeels naar derzelver inzigten geleid en gewijzigd werden.

Inmiddels vingen de geschillen met het tot Gemeenebest gevormde Engeland aan. De Stadhouderlijke partij wenschte vurig, aan dat land den oorlog aan te doen, zoo wegens hare gehechtheid aan de monarchale beginselen en hare toegenegenheid tot het verjaagde geslacht der Stuarten,

Digitized by Google

als en wel voornamelijk, omdat zij hoopte, langs dien weg de belangen van het vorstelijke Nassausche kind, hetwelk tot hier toe van de waardigheden zijner voorvaderen verstoken was gebleven, te bevorderen. De Staatschgezinde partij integendeel verlangde niets liever dan den vrede te bewaren, opdat koophandel en zeevaart aan geene bijna zekere verliezen zouden worden blootgesteld, en omdat zij tevens den vrede aanmerkte, als het beste middel om haar gezag en haren invloed te handhaven en te vermeerderen. Te dien einde poogde zij de Britten, zoo veel mogelijk, in hunne vorderingen te gemoet te komen, en al hetgeen hun opperhoofd, Cromwell, onaangenaam was, uit den weg te ruimen. Hiertoe behoorde bij uitstek alles, wat naar eer en verheffing van den jeugdigen Prins van Oranje zweemde, tegen wiens bevordering het Britsche opperhoofd zich vooral verzette, uit hoofde der naauwe verwantschap tusschen de Nassaus en de verdreven Stuarten.

Onder de middelen, welke ter bereiking van dit oogmerk werden aangewend, behoorde het veranderen der Prinsen vlaggen en vaandelen, zoo als uitdrukkelijk getuigd wordt door eenen toen levenden en met de Nederlandsche aangelegenheden zeer naauwkeurig bekenden schrijver (*). Die ver-

(*) Aitzema, *Zaken van Staet en Oorlogh.* d. 3, bl. 739, folio uitgave, zegt uitdrukkelijk, dat zulks in den jare 1652 geschied is, met de navolgende bewoordingen: « De « verbitteringen (in Engeland) verminderden niet, hoewel

andering schijnt zich in den beginne bepaald te hebben tot het wegnemen van het wapen van den Prins uit de vaandels van sommige schutterijen (†), doch ook naderhand uitgestrekt te zijn tot de oranjekleur zelve. Althans men leest, dat over het dragen van oranje vaandels en andere sieraden van die kleur, in Mei des jaars 1653, bewegingen in 's Gravenhage ontstonden (*), en het schrijven van een onzer afgezanten in Engeland, in Oogstmaand daaraan volgende, « dat hij vreesde, dat « het uitsteken der oranje vaandels de onderhan« delingen eenigzins stremmen zoude (†), » schijnt aan te duiden, dat het voeren dier kleur op dien tijd niet geoorloofd was, en alleenlijk wederregtelijk geschiedde. De eigenlijk gezegde Prinsenvlag, zoodanig als dezelve te voren beschreven is, en sedert de grondvesting van het Gemeenebest in gebruik was geweest, schijnt zelfs verboden te zijn geworden. Immers vindt men aangeteekend, dat de schutters van Haarlem, die den Prins van Oranje zeer genegen waren, en denzelven tot Kapiteingeneraal wenschten verheven te zien, omtrent dien tijd eene poging aanwendden om zulks te bewerken, waartoe zij eenen statigen optogt deden,

« in Hollandt oock een en ander wierdt gedaen, dat haer « (de Engelschen) niet mishaegde, als dat men de *Prince* « *vlaggen* en de *vaendelen* liet veranderen.

(†) *Hollandsche Mercurius.* 1652 bl. 26.

(*) WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* d. 12, bl. 283.

(†) WAGENAAR. cit. d. 12, bl. 306.

Digitized by Google

bij welken een vaandel gedragen werd, met oranje linten versierd, en zamengesteld uit Oranje, witte en blaauwe kleuren (*); doch de regering, voor opschudding vreezende, deed dit vaandel zonder verwijl weghalen.

Uit deze bijzonderheden is het duidelijk, waarin het veranderen der Prinsen vlaggen en vaandels bestond; het betrof het wapen en de kleur van het Huis en van den Prins van Oranje, welke door de toenmalige Staatschgezinde partij, om het misnoegen van Engeland, zoo mogelijk, weg te nemen en den oorlog te voorkomen, verboden werden langer in de vlaggen te voeren.

Intusschen schijnt dat verbod zich in den beginne alleen tot Holland, welk gewest het meest voor het uitbreken van den oorlog beducht was, en waar de Staatschgezinde partij den meesten invloed bezat, bepaald, en zich niet over het geheele Gemeenebest uitgestrekt te hebben. Zeker ten minste was de oude Prinsenvlag in October des jaars 1653 nog bij het Nederlandsche Zeewezen in gebruik. Een besluit der Algemeene Staten van den zeventienden dier maand, schijnt zulks aan te wijzen, waarbij aan den pas benoemden Lt. Admiraal van Wassenaer Obdam, bij voorraad en voor den aanstaanden togt, het opperbevel over 's Lands vloot werd opgedragen, met bijvoeging van deze opmerkelijke woorden: *Sonder dat hij de vlaggen ende wimpels sal hebben te veran-*

(*) WAGENAAR, cit. d. 12, bl. 296.

Digitized by Google

deren, maer daerinne blijven bij 't oude gebruijck (*). Bewijzen deze woorden niet, dat door 's Lands vloot, die toen in zee was, doch elken dag terug verwacht werd, de oude Prinsenvlag te dien tijde nog gevoerd werd?

De aangehaalde woorden en sommige bijzonderheden toonen evenwel van den anderen kant, dat er bij de Staten-Generaal gehandeld was over het veranderen der oude Prinsenvlag, daar anderzins zulk een besluit omtrent het niet veranderen, onnoodig zou geweest zijn. Dezelve schijnen verder aan te duiden, dat er bij hen een vermoeden en eene vreeze gerezen was, dat de nieuwe Lt. Admiraal, die door de provintie Holland van bevelhebber der ruiterij op eens tot die hooge waardigheid was verheven, en aan wien thans, wederom door den invloed van dat gewest, met voorbijgaan van Mannen, als een Witte Corneliszoon de With en een Jan Evertsen, het opperbevel over 's Lands Zeemagt werd toevertrouwd, in de van oude tijden af bestaan hebbende vlag veranderingen zou invoeren, en dat hij daaruit, gelijk zulks reeds in Holland geschied was, de Oranje kleur zou wegnemen, om op deze wijs aan zijne beschermers te gelieven. Waartoe anders dit uitdrukkelijk bevel van de vlaggen en wimpels niet te veranderen, en daarin bij het oude gebruik te blijven? Het was, met het inzigt om dit te verhinderen, dat het bovenstaande besluit genomen werd door de Staten Generaal, die zich

(*) Origineel Register der Resolutien van Hunne Hoog Mogenden 17 Oct. 1653, fol. 975 en 976.

Digitized by Google

in dat tijdsgewricht zoo sterk als immer tegen het steeds wassende gezag van Holland verzetteden, en meerendeels de belangen van het Huis van Oranje waren toegedaan.

Dan, deze voorzorg baatte weinig en werd welhaast vruchteloos gemaakt. Want zes dagen nadat het besluit genomen was, werden de aangehaalde woorden op mondelingen last van hunne Hoog Mogenden, zonder nadere opzettelijke raadpleging en dus op vrij onregelmatige wijs, door den Griffier doorgeschrapt, (*) en dit gedeelte van het besluit voor vervallen verklaard. Hierdoor verloor de pas genomen maatregel ter handhaving van de oude vlag niet slechts zijne kracht, maar de Admiraal werd stilzwijgend als het ware gemagtigd, die te veranderen. Het staatsstuk zegt niet, door wiens invloed dit bewerkt zij noch met welke bedoelingen. Bij hetgeen wij evenwel weten van het alles overwegende gezag van Holland in die dagen, en van hetgeen omtrent de vlaggen en vaandels in dat gewest gebeurd was, behoeven wij er niet aan te twijfelen, of de Hollandsche staatsdienaren hebben het vervallen verklaren der vermelde woorden bewerkt, en wel met het oogmerk, om hetzij terstond, hetzij met den tijd de kleur van den jeugdigen Prins, over wiens uitsluiting uit de waardigheden zijner Voorvaderen reeds in Engeland onderhandeld werd, uit de vlaggen van het Zeewezen te doen

(*) Hetzelfde register.

Digitized by Google

verdwijnen. De omstandigheid, dat de afgevaardigden der provintien Zeeland en Vriesland, welke in die dagen zeer voor de verheffing van den jongen Vorst en voor de handhaving zijner regten ijverden, zich krachtdadig tegen het intrekken van dit gedeelte van het besluit verzetteden, geeft aan dit gevoelen veel kracht. De afgevaardigden der laatstgenoemde provintie dienden tegen dit intrekken wel een sterk vertoog in, waarin zij verklaarden, tot deze daad, die zij als onregelmatig beschouwden, hunne toestemming niet te kunnen geven, en waarin zij tevens betuigden, dat de vlaggen en wimpels van de vloot in deze teedere tijden niet zonder ondienst van den Staat veranderd konden worden; doch dit alles hielp niets, en het bepaalde omtrent het veranderen der vlaggen bleef ingetrokken.

Of dit gebeurde het gevolg gehad hebbe, dat de vlag bij het Zeewezen veranderd is, valt moeijelijk te beslissen, omdat de Staatsstukken deswege een diep stilzwijgen in acht nemen. Het verbieden der Oranje kleur in de vlaggen en vaandels in Holland; het intrekken van het meergemelde besluit zelve; de spoedig daarop gevolgde uitsluiting van den jongen Prins uit de waardigheden van Kapitein- en Admiraal-Generaal; de geest, welke de provintie Holland en de Hollandsche Staatsdienaren op dit tijdpunt en sedert bezielde; de veelvuldige betrekkingen, in welke de Raadpensionaris JOHAN DE WITT tot de zaken van de zee stond; zijn invloed op en zijne

Digitized by Google

onvermoeide werkzaamheid bij en voor het Zeewezen, van hetwelk hij de ziel en het leven was: dit alles maakt het evenwel hoogstwaarschijnelijk, dat het onder deze omstandigheden en in dit tijdsgewricht geweest is, dat de oude, uit *Oranje*, *Wit* en *Blaauw* zamengestelde Prinsen-vlag eene verandering heeft ondergaan, en dat zij door de *Roode*, *Witte* en *Blaauwe* of *Staatsche* vlag is vervangen geworden.

De waarschijnelijkheid hiervoor krijgt eene mate van zekerheid, omdat men bij dezelfden schrijver, (*) die in den jare 1652 van het veranderen der Prinsenvlaggen sprak, in 1653 tegen over die vlag gesteld vindt de Staatsche vlag, met vermelding van het gevoelen, hetwelk bij sommigen toen hier te lande heerschte, *dat de matrozen niet onder Staatsche, maar alleen onder des Prinsen vlaggen zouden willen vechten.* Hoe kon zulk eene tegenstelling geopperd worden, bijaldien de Staatsche vlag, die tot hiertoe onbekend was, niet in gebruik ware gekomen? hoe vooral zou het gevoelen hebben kunnen bestaan wegens den onwil der zeelieden, om onder die vlag te vechten, bijaldien de Staatsche of Roode, Witte en Blaauwe vlag, de oude Prinsen of Oranje, Witte en Blaauwe vlag niet had vervangen? Ondertusschen blijft het, gelijk gezegd is, onzeker, wanneer de nieuwe vlag is ingevoerd. De vreeze voor opschudding onder de zeelieden, die ten sterkste aan het Huis van

(*) Aitzema, cit. fol. 811.

Digitized by Google

Oranje en aan de oude vlag gehecht waren, kan de oorzaak zijn, dat deswege geene bepaalde besluiten en openlijke maatregelen zijn genomen, en dat die vlag langzamerhand en als het ware ongemerkt is ingevoerd. Hoe dit zij, vast staat het, dat onder het Stadhouderloos bestuur na den dood van Prins WILLEM II, de *Staatsche* of *Statenvlag*, dat is die vlag, welke, omdat zij in plaats van de Oranjekleur, het Rood of de kleur van den Hollandschen rooden leeuw voerde, aldus genoemd werd, op verschillende gelijktijdige historische tafereelen en andere verbeeldingen gevonden wordt. Men ziet die vlag op de oorspronkelijke schilderij, voorstellende den in den jare 1653 tot Admiraal verheven Zeeuwschen held, Jan Evertsen. In vier schilderijen, door den bekenden zeeschilder Frans Zeeman vervaardigd, verbeeldende het verblijf van de Ruijter op de reede van Algiers, Tunis, Larache en Maltha in den jare 1662, komt geene andere vlag dan de Staatsche of Roode, Witte en Blaauwe voor. Op de oorspronkelijke en fraaije schilderij van den beroemden Adriaen van de Velde, voorstellende den vermaarden togt naar Chatham in den jare 1667, welke nevens de vier zoo even vermelde thans op het Departement van de Koninklijke Marine berust, en die gezamenlijk, naar men verzekert, op last en kosten der Admiraliteit van Amsterdam gemaakt zijn, worden alleen Staatsche, dat is Roode, Witte en Blaauwe vlaggen gevonden.

Digitized by Google

De schepen en gebouwen op den gouden geëmailleerden beker, door de Staten van Holland aan den dapperen de Ruijter, wegens zijne overwinning op de rivier van Londen geschonken, en welke thans in het bezit van den Graaf van der Goltz, lid van de eerste Kamer de Staten Generaal, is, zijn alle met Roode, Witte en Blaauwe vlaggen voorzien. En deze voorbeelden zouden nog door vele andere kunnen vermeerderd worden (*). Wanneer dus ook de verwisseling van de oude Prinsen- met de Staatsche vlag, in andere woorden, met de Nederlandsche vlag, gelijk die thans gevoerd wordt, hebbe plaats gehad, ongetwijfeld schijnt het uit de bijgebragte bewijzen te blijken, dat die laatste vlag gedurende het Stadhouderloos bewind, tusschen de jaren 1653 en 1660 of daaromtrent is in gebruik geraakt.

Sedert dien tijd is deze vlag de gewone Nederlandsche of Nationale vlag gebleven. Er zijn ten minste geene bewijzen, dat de oude, uit Oranje, wit en blaauw bestaande vlag met de omwenteling des jaars 1672 is hersteld. Integendeel toonen onderscheidene schilderijen en afbeeldingen van dien tijd, dat het Rood, wit en blaauw na die omwenteling en gedurende het stadhouderschap van Prins WILLEM III zijn in gebruik gebleven. Ten

(*) Ik moet hier evenwel doen opmerken, dat het dikwerf moeijelijk is, het Rood van het Oranje te onderscheiden; doch de bijgebragte voorbeelden, waarop het Rood mij duidelijk is voorgekomen, meen ik, dat tot bewijs der waarheid van het aangevoerde strekt.

Digitized by Google

bewijze hiervoor strekt het portret van den Admiraal Cornelis Evertsen den Jongsten, die in den jare 1684 tot Lt. Admiraal van Zeeland benoemd werd en ten tijde van Prins WILLEM III bloeide. Op dit portret komt een oorlogschip voor met eene Staatsche vlag. Prins WILLEM zelf voerde bij zijnen overtogt naar Engeland in den jare 1688, boven zijnen bekenden grooten standaard, eenen wimpel, zamengesteld uit Rood, wit en blaauw. In twee Nederlandsche werken, waarvan het een te Amsterdam in den jare 1695, het ander in den jare 1700 te dierzelfde stede gedrukt is, zijn Nederlandsche schepen afgebeeld, die de Staatsche of Roode, witte en blaauwe vlaggen voeren. (*)

Bij de hooge stemming der gemoederen voor het Huis van Nassau, en bij den haat, welken men den Staatschgezinden toedroeg, is het nog al eenigzins zonderling, dat de oude Prinsen-vlag, ten tijde der omwenteling van het jaar 1672, niet is hersteld geworden. De redenen, waarom de nieuwe Staatsche vlag is behouden, worden nergens opgegeven, doch dezelve zijn misschien in het navolgende te zoeken. Onder de Staatsche of Roode, witte en blaauwe vlag, waren in de laatste jaren vóór de gewigtige omwenteling, die WILLEM III tot de waardigheden zijner voorvaderen verhief, de luisterrijkste overwinningen behaald. Onder en met haar had Wassenaer zich eenen weg door

(*) *Nieuwe Hollandsche scheepsbouw*, *door* C. ALLARD, en de *Doorlugthige waereld*, *door* S. DE VRIES.

Digitized by Google

de Sont gebaand; Witte, de Evertsen, Cortenaar, van Galen en zoo vele andere helden hadden onder die vlag gestreden, en waren voor hare handhaving gesneuveld; de onvergelijkelijke de Ruijter had met dezelve de Barbarijsche mogendheden de wet voorgeschreven; de zege was in den beroemden vierdaagschen zeeslag door dien held met deze vlag bevochten; die vlag had op de Theems gewapperd, en met haar was de koninklijke Engelsche vloot te Chatham vernield. Door deze en eene groote menigte andere luisterrijke wapenfeiten was de nieuwe Nederlandsche vlag alomme beroemd geworden, en werd zij door alle Nederlanders, wie zij ook waren en welk eene denkwijs zij ook hadden, doch voornamelijk door de zeelieden, hoog geacht en geëerbiedigd. En zou het dan niet ten hoogste onstaatkundig geweest zijn van Prins WILLEM III, die als een der beste staatkundigen van zijnen leeftijd bekend is, eene vlag, die zulk eenen wereldroem bezat, die zoo geacht en geëerbiedigd werd, alleen om bijzondere, hem voornamelijk betreffende redenen af te schaffen en te doen vervangen door de oude vlag, welke thans reeds omtrent twintig jaren buiten gebruik was geraakt. Hiermede zou hij zeker velen, en hoe groot een aantal was dit niet reeds uit andere oorzaken? tegen zich hebben ingenomen, en aanleiding hebben gegeven tot nieuwe verdeeldheden in een oogenblik, waarop eendragt het vaderland alleen kon redden; hierdoor zou hij vooral de

Digitized by Google

hoofden en andere bevelhebbers van 's Lands vloot, die onder de tegenwoordige vlag grootendeels hunnen roem hadden verworven, ten uiterste hebben verstoord; hierdoor zou hij, in het bijzonder, den grooten zeeheld, de Ruijter, aan wiens beleid en dapperheid Nederland zoo veel verschuldigd was, en van wiens arm men het behoud van het vaderland van de zeezijde hoopte en verwachtte, hebben beleedigd. Om deze en diergelijke gewigtige redenen, schijnt de voorzigtige Vorst op de herstelling der oude vlag niet te hebben aangedrongen, en de Staatsche vlag in gebruik te hebben gelaten.

Uit deze toedragt van zaken is het gemakkelijk te verklaren, waarom de Nederlandsche vlag, zoodanig als zij sedert het Stadhouderloos bewind na den dood van den Stadhouder WILLEM II, tot op den huidigen dag gevoerd is geworden, tijdens het Gemeenebest, onder de drieërlei benamingen van *Staatsche* of *Staten*, *Hollandsche* en *Prinsenvlag* voorkomt. De eerste benaming ontleende zij van haren oorsprong, zoo als die hiervoren is aangewezen, namelijk van de Staten van Holland, door wier invloed het aannemen van die vlag in het bijzonder was bewerkt, en van wier wapen de roode kleur was overgenomen. De tweede benaming, van *Hollandsche*, verkreeg zij zeer denkelijk om dezelfde reden, terwijl die ook hieraan kan toegeschreven worden, dat even als de naam van Holland dikwerf, vooral door vreemden, voor dien van de gezamenlijke Vereenigde gewesten

Digitized by Google

gebezigd werd, de Hollandsche vlag om dezelfde reden met de Nederlandsche is verwisseld geworworden. De derde benaming, van *Prinsenvlag*, kon zij na het wegnemen van het Oranje en het aannemen van het Rood, naauwelijks meer dragen. Zij behield die evenwel, waartoe het handhaven dier vlag door WILLEM III, zoo als zij bij zijne optreding als Stadhouder was, de voorname aanleiding schijnt gegeven te hebben. Hoe oneigenlijk ook, voerde de Nederlandsche, roode, witte en blaauwe vlag, steeds den naam van *Prinsenvlag*; ja die benaming werd onder het zeevolk, onbewust van haren waren oorsprong, zoo algemeen, dat zij tot aan den ondergang van het Gemeenebest, op 's Lands vloot, om zoo te spreken, onder geenen anderen naam bekend was.

Deze Staatsche of Staten, Hollandsche of Prinsenvlag, bleef als Nederlandsche vlag onveranderd bij het Zeewezen in gebruik tot aan de omwenteling des jaars 1795; wanneer degenen, die toen aan het roer van den Staat stonden, het noodig oordeelden, dezelve met eene andere, eene Bataafsche of Nationale vlag te verwisselen. In deze nieuwe vlag werden het rood, wit en blaauw behouden, doch tevens werd boven aan dezelve, op eenige duimen van de vlaggestok, een wit vierkant of zoogenaamde Jack gezet, in hetwelk de Vrijheids-maagd, met speer en pijlbundel en eenen grimmigen leeuw werden afgebeeld. (*) Deze vlag, welke voor het Zee-

(*) *Resolutien van H. H. Mog.* 14 *Febr.* 1796. De overige

Digitized by Google

wezen uitsluitend bestemd werd, terwijl de oude Hollandsche vlag, zoo als voorheen, bij den koophandel en de zeevaart in gebruik bleef, werd kort daarop met groote plegtigheid op 's lands schepen opgeheschen. Dit geschiedde evenwel niet zonder het misnoegen van de zeelieden, die aan de oude vlag zeer gehecht waren, op te wekken, en het was niet dan door beleid en welberadene maatregelen, dat het uitbarsten van oproer op sommige bodems werd voorgekomen.

De ongelukken, welke 's lands zeemagt in de weinige jaren, dat zij deze Bataafsche of Nationale vlag voerde, overkwamen, verwekten weinig achting voor dezelve bij de zeelieden, en deze bleven voortdurend den wensch voeden, dat de oude Nederlandsche Vlag mogt hersteld worden. Een bedenkelijke opstand, welke onder het scheepsvolk van het Texelsch eskader en van de oorlogschepen voor Amsterdam, in oogstmaand des jaars 1806, uitbrak, gaf tot die herstelling aanleiding. Een aantal zeelieden, namelijk, die den eed van trouw aan den door Frankrijk aan Nederland opgedrongen Koning weigerden af te leggen, en ronduit verklaarden, geene bevelen van Koninklijke officieren te willen ontvangen, geraakte in oproer. Gestrenge maatregelen werden tegen deze muiters genomen, en de Vice-Admiraal de

veranderingen in de wimpels, het invoeren van eskader vlaggen enz., ga ik, als minder tot mijn onderwerp behoorende, hier met stilzwijgen voorbij.

Digitized by Google

Winter schoot een derzelve met eigene hand door het hoofd. Van den anderen kant werden er echter ook zachte middelen tot bedaring der gemoederen aangewend, en hieronder behoorde het ophijschen van de zoo vurig beminde Hollandsche of Prinsenvlag. Met een luid Hoezee! werd die vlag door het scheepsvolk begroet; het oproer werd van dat oogenblik zonder eenige moeite gedempt, en elk keerde met welwillenheid tot zijnen arbeid weder. (*)

Ruim een jaar daarna (†), werd door Koning LODEWIJK de aanneming van de oude Nederlandsche Vlag, die aldus door eenen opstand weder in gebruik was geraakt, op eene wettelijke wijs goedgekeurd en bevestigd, en die Monarch beval, dat dezelve voortaan, onder den naam van *Koninklijke Holkandsche Vlag*, door het geheele Zeewezen zou gevoerd worden. Om welke redenen dit bevel niet algemeen werd opgevolgd, is onzeker, doch dit staat vast, volgens de getuigenis van toen in dienst geweest zijnde officieren, dat de oude Nederlandsche Vlag, gedurende de regering van Koning LODEWIJK, alleen door het Texelsche smaldeel en de schepen in de Zuiderzee is gevoerd

(*) Rapporten en brieven van den Vice-Admiraal DE WINTER en andere officieren van het Eskader, te vinden in de *Secrete stukken van het Ministerie van Marine*, a. 1806.

(†) Bij koninklijk besluit van den 1 December 1807.

Digitized by Google

geworden, terwijl de Bataafsche of Nationale, met de Vrijheids-Maagd versierde vlag, onder anderen, bij het Zeeuwsche eskader is in gebruik gebleven. Hierdoor gebeurde het menigwerf, dat twee Nelandsche schepen naast elkander lagen, beide met verschillende vlaggen voorzien.

Met de inlijving in het Fransche keizerrijk werden en de Nederlandsche en de Bataafsche Nationale vlaggen, tot groote grieve van alle zeelieden en tot smarte van alle weldenkende bewoners dezer gewesten, zoo bij het Zeewezen als bij den Koophandel en de Zeevaart nedergehaald en door de keizerlijke Fransche vlag vervangen. Die dag (*) was een dag van algemeene droefheid, daar het nederhalen van de aloude roemrijke Vlag scheen, of liever in de daad was, het blijkbaar teeken van het verlies der onafhankelijkheid en van den ondergang des Vaderlands.

Niet ganschelijk evenwel hield de Nederlandsche Vlag op te bestaan. Op twee of drie plekjes gronds, in het barbaarsche Tunis, op het half beschaafde Decima en op een der forten van de woeste kusten van Guinea, bleef die Vlag wapperen, als ware het, om haar voor eene geheele vernietiging te behoeden, en om tot een voorteeken van hare spoedige herstelling te strekken.

Drie jaren verliepen er, dat de Nederlandsche Vlag op Nederlandschen bodem niet aanschouwd

(*) Op den 17 Julij 1810 werd zij van de schepen op het IJ nedergehaald en door de Fransche vervangen.

Digitized by Google

werd. Doch naauwelijks waren de kluisters van het Fransche slavenjuk afgeworpen, of de oude Vlag werd op nieuw en met eene verdubbelde geestdrift opgestoken, en zij herleefde met eenen luister, welke zij sinds jaren niet bezeten had. Hare herleving was een vreugdefeest voor de geheele Natie; alomme werd zij door het schaterende gejuich der verheugde menigte begroet.

Sedert deze hare herstelling, is de aloude Vlag het onderscheidingteeken en het sieraad van het Nederlandsche Zeewezen tot op den huidigen dag gebleven. Haar voormalige roem is voor Algiers en te Palembang waardiglijk gehandhaafd, en in de kommervolle dagen, welke wij beleven, is de roem der Nederlandsche vlag door het moedige gedrag van onze zeelieden in het algemeen, en in het bijzonder door de onvergetelijke heldendaad van den onsterfelijken VAN SPEYK, en door de kloekhartigheid van HOBEYN verhoogd en vermeerderd. Mogt die Vlag, welke oorspronkelijk een geschenk van den grooten Grondlegger der Nederlandsche Vrijheid was; die met en uit den strijd der Vaderen tegen de Spaansche dwingelandij ontstond; die in de heldendaden van een Boijsot, der de Mooren, van Piet Heijn, der Trompen, Evertsen, de Ruijters en van vele andere treffelijke Mannen, zoo vele en zoo schoone herinneringen aanbiedt; die met regt door alle volken geacht, geëerbiedigd en gevreesd werd; die thans nog de eer en het aanzien van den Staat uit-

Digitized by Google

maakt: mogt die Vlag steeds in achting en luister klimmen, en tot het laatste nageslacht onbezoedeld worden overgebragt, gelijk zij nog vlekkeloos wappert!

Digitized by Google

Bij de Uitgevers dezes is mede gedrukt:

Mr. J. C. DE JONGE, Verhandelingen en Onuitgegevene stukken, betreffende de geschiedenis der Nederlanden, 2 deelen, in 8° . . . . . *f* 9. 50.

Mr. J. DE VRIES en Mr. J. C. DE JONGE, Nederlandsche gedenkpenningen verklaard, en met verdere bijdragen tot de Penningkunde uitgegeven, met platen, in 4°. *f* 10. 00.

Het vervolg van dit belangrijke werk is ter perse.

Mr. J. A. BRAND, Hulde aan Michiel Adriaanszoon de Ruiter, hertog, ridder enz.; luitenant-admiraal-generaal van Holland en West-Vriesland enz. in 8°. . *f* 2. 40.

H. Baron COLLOT D'ESCURIJ VAN HEINENOORD, Holland's roem in kunsten en wetenschappen, met aanteekeningen en bijdragen, 4 deelen, in 5 stukken, in 8°. *f* 25. 00.

P. KOSTER, de Nederlandsche vlag, Lierzang, in 8°. *f* 00. 20.

BRIEVEN over de tegenwoordige tijdsomstandigheden, oordeelvellingen der dagbladen, en gesprekken van den dag, in 8°. N° 1, 2, 3 en 4. . . . . *f* 00. 80.

La RÉVOLUTION de la Belgique et les événemens de Bruxelles, en Septembre 1830, in 8°. . . . . *f* 00. 80.

REGLEMENT, voor het Koninklijk instituut voor de Marine te Medemblik, *officiële uitgave* op last van het Departement, in 8°. . . . . *f* 1. 00.

Mr. J. A. DRIELING, Bijdragen tot een vergelijkend overzigt van Nederlandsch zeevaart en handel, in 8° met tabellen. . . . . *f* 3. 75.

Mr. HENDRIK THOMAS, Graaf van LIMBURG STIRUM, Volledig verslag van het verhandelde in de buitengewone zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en verzameling van al de advyzen, uitgebragt betrekkelijk de Koninklijke boodschap van den 13den december 1830, in 8° . . . . . *f* 3. 75

Hoogleeraar C. J. C. REUVENS, Korte beschrijving en plan der Romeinsche Bouwvallen, gevonden ter waarschijnlijke plaatse van het FORUM HADRIANI, op de hofstede ARENTSBURG bij 's Gravenhage, in folio. . . *f* 00. 60.

——— Dezelfde beschrijving, in het *Fransch.* *f* 00. 60.

Digitized by Google

J. J. DE GELDER, Philos. Theor. Magn. Hum. Doctor, Geschiedenis der nieuwere Grieksche Letterkunde, door *Jacovaky Rizo Neroulos*, in 8°. . . . . *f* 2. 40.

J. H. MERLE D'AUBIGNÉ, M. D. S. E. Pasteur à Bruxelles. Le signes du Temps, ou l'avènement du règne du Seigneur; Sermon, prononcé le 10 octobre 1830. a la Haye, in 8° . . . . . *f* 00. 50.

Dezelfde Leerrede in het Hollandsch.

E. KAERCHER, Woordenboek der Latijnsche taal, ten gebruike der scholen, in het Nederduitsch overgebragt door J. TERPSTRA, Phil Theor. Mag. Litt. Hum. Doct., in groot 8°. . . . . *f* 5. 50.

AGRON, WEILAND en LANDRÉ, Nieuw hand-woordenboek der Fransche en Nederduitsche talen; TWEEDE, verbeterde en aanmerkelijk vermeerderde druk, twee deelen, in klein octavo, *ingenaaid* . . . . . *f* 7. 00.

Hetzelfde werk, gebonden in *halve fransche banden* - 8. 50.

Ook is door dezelven en door J. VAN DER HEIJ en ZOON *alom gratis verkrijgbaar gesteld:*

Berigt van Inteekening

OP DE

LEVENSBESCHRIJVING

VAN

Jan Carel Josephus van Speijk,

DOOR

JACOBUS KONING,

Lid van het Koninklijk Nederlandsche Instituut, enz. enz.

Digitized by Google

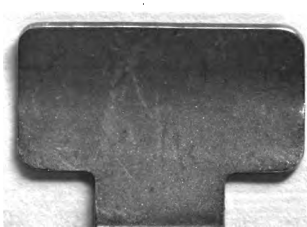

Digitized by Google